

WOJEWÓDZTWO
MAŁOPOLSKIE

Ocena sytuacji na rynku pracy województwa małopolskiego w roku 2008

Kraków, maj 2009

Wojewódzki
Urząd
Pracy
w Krakowie

Dokument opracowany przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie

SPIS TREŚCI

1.	SYNTEZA	5
2.	GŁÓWNE TENDENCJE NA MAŁOPOLSKIM RYNKU PRACY	13
3.	NAJWAŻNIEJSZE OBSZARY MAŁOPOLSKIEGO RYNKU PRACY	24
4.	REALIZACJA REGIONALNEJ POLITYKI RYNKU PRACY	51
5.	MAŁOPOLSKA NA TLE WOJEWÓDZTW	55

1. SYNTEZA

Prowadząc analizę regionalnego rynku pracy w Małopolsce w 2008 roku można zauważyć występowanie dwóch faz koniunktury gospodarczej. Pomiędzy pierwszym a trzecim kwartałem roku 2008 nadal utrzymywał się wzrost gospodarczy. Świadczy o tym przede wszystkim wzrastający wskaźnik zatrudnienia, któremu towarzyszył dynamiczny spadek stopy bezrobocia. Liczba pracujących w regionie wzrosła o 45 tys. osób. Równolegle ze wzrostem zatrudnienia obserwowane było zwiększenie poziomu wynagrodzeń, choć przeciętne miesięczne wynagrodzenie w Małopolsce pozostało niższe od średniego wskaźnika dla kraju. Należy zauważyć, iż równocześnie zwiększyła się wydajność pracy mierzona produkcją sprzedaną na jednego zatrudnionego. Dobra koniunktura gospodarcza znalazła również odzwierciedlenie we wzrastającej liczbie podmiotów gospodarczych – w 2008 roku w Małopolsce prowadziło działalność o 7,7 tys. przedsiębiorstw więcej niż rok wcześniej.

W układzie branżowym największy wpływ na zwiększenie liczby osób zatrudnionych miały sekcje budownictwo, handel i naprawy, transport, gospodarka magazynowa i łączność. Rosło również zatrudnienie w sekcjach hotele i restauracje oraz przetwórstwo przemysłowe, jednak tempo wzrostu liczby zatrudnionych było niższe niż w roku poprzednim. Widoczny rozwój branż uznanych za strategiczne dla małopolskiej gospodarki, tj. hotelarstwa oraz obsługi nieruchomości i firm, będzie sprzyjał w najbliższych latach dalszemu tworzeniu nowych miejsc pracy oraz modernizacji gospodarki regionu, która w coraz większym stopniu będzie się opierała na sektorze usług. Już obecnie Kraków stanowi ważne centrum międzynarodowych usług biznesowych i finansowych nie tylko w skali ogólnopolskiej, ale i ponadnarodowej.

Z kolei począwszy od trzeciego kwartału nastąpiło odwrócenie tendencji w zakresie bezrobocia – zarówno liczba bezrobotnych, jak i stopa bezrobocia zaczęła wzrastać. Wzrost bezrobocia w znacznej mierze spowodowany jest czynnikami o charakterze sezonowym, gdyż corocznie w miesiącach jesienno – zimowych notowany jest zwiększony napływ osób do rejestrów PUP ze względu na zakończenie prac sezonowych w rolnictwie i budownictwie. Równolegle zaczyna być obserwowana również inna tendencja – pracodawcy decydują się na nie przedłużanie umów o prace pracownikom zatrudnionymi na czas określony. Może to być zarówno efekt oddziaływania obserwowanego spowolnienia gospodarczego, jak i pesymistycznych nastrojów wśród przedsiębiorców odnoszących się do oceny koniunktury gospodarczej. Powiatowe urzędy pracy odbierały również większą liczbę zgłoszeń o planowanych zwolnieniach grupowych, przy czym zgłoszenia obejmowały zarówno

informację o firmach, które planowały redukcję zatrudnienia w wyniku gorszej koniunktury gospodarczej, jak i tych, które planowo decydowały się na zakończenie działalności¹. W drugim półroczu roku 2008 obserwowany był zmniejszający się udział w rejestrach PUP osób zwolnionych z przyczyn zakładu pracy, który zaczął stopniowo wzrastać w pierwszym kwartale 2009 roku. Niemniej jednak w IV kw. 2008 oraz w styczniu 2009 przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw² utrzymywało tendencję wzrostową, a począwszy od lutego 2009 zaczęło się obniżać.

Podstawowym problemem, który utrudnia oszacowanie skali oddziaływania międzynarodowego kryzysu gospodarczego na małopolską gospodarkę i rynek pracy na przełomie roku 2008 i 2009 jest brak danych o kształtowaniu się wskaźników makroekonomicznych w skali regionalnej. Analiza sytuacji w skali ogólnopolskiej wskazuje, iż w IV kw. 2008 roku nastąpiło wyraźne pogorszenie wskaźników makroekonomicznych. Tempo wzrostu produktu krajowego brutto wynosiło średnio 5,5% w pierwszych trzech kwartałach 2008 roku, by spaść do 2,9% w czwartym kwartale i do 4,8% w całym 2008 roku³. Pierwszym sektorem, w którym widoczne było spowolnienie gospodarcze, był zależny od eksportu przemysł, którego wartość dodana wzrosła zaledwie o 3,7%. Sektor usług rynkowych nie odczuł spowolnienia, a jego wartość dodana wzrosła w 2008 roku o 5,6%. Czynnikiem napędzającym wzrost gospodarki w 2008 roku pozostawał popyt krajowy (wzrost spożycia indywidualnego i nakładów na inwestycje). Również w skali ogólnopolskiej w początku roku 2009 obserwowany był wzrost zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw (o 5,5% w stosunku do grudnia 2008), co sugeruje poprawę sytuacji na rynku pracy. Warto rozszerzyć analizę o ujęcie sektorowe, co pozwala na zaobserwowanie tendencji, które znajdują odzwierciedlenie na małopolskim rynku pracy. W Polsce najgorsza sytuacja występuje w przemyśle, gdzie liczba pracujących spadła w styczniu o 3,3%. Spadek liczby pracujących miał miejsce w większości działów przemysłowych. Poza przemysłem pogorszenie sytuacji na rynku pracy nie jest tak na razie widoczne. Natomiast sektor usług jest w mniejszym stopniu narażony na negatywne skutki kryzysu niż przemysł. Wzrost zatrudnienia notowany był w budownictwie, handlu i naprawach, transporcie, zakwaterowaniu i gastronomii. Równocześnie zaobserwowano zmniejszoną skłonność banków do kredytowania działalności gospodarczej, której towarzyszy spadek depozytów

¹ Dot. to przykładowo Zakładów Górniczych Trzebieńka, w której produkcja była wygaszana ostatnimi laty, a zwolnienia planowano od dłuższego okresu czasu.

² Dane o zatrudnieniu dostępne w statystyce publicznej dotyczą wyłącznie firm zatrudniających powyżej 9 pracowników.

³ Tym samym do końca trzeciego kwartału polska gospodarka znajdowała się w fazie wzrostowej cyklu koniunkturalnego, a obniżenie tempa wzrostu gospodarczego jest równoznaczne z przejściem do fazy spowolnienia gospodarczego.

przedsiębiorstw. Jest to równoznaczne z pogorszeniem płynności przedsiębiorstw i może być sygnałem rosnącego niebezpieczeństwa powstawania zatorów płatniczych⁴.

Ponad połowa pracujących Małopolan jest zatrudniona w usługach, natomiast 27% w sektorze przemysłowym. W pierwszych miesiącach roku 2009, podobnie jak w skali Polski, obserwowany był spadek zatrudnienia w przetwórstwie przemysłowym oraz wzrost w sektorze usług. 99% podmiotów gospodarczych działających w Małopolsce stanowią mikro i małe przedsiębiorstwa. Badania wskazują, iż większość z nich orientuje swoją działalność na rynek krajowy, a rozwój firm finansowany jest głównie z zysków i kapitału ich właścicieli. Tym samym oddziaływanie kryzysu światowego stanie się w pełni odczuwalne dopiero wraz ze spadkiem popytu krajowego.

Kluczowe znaczenie ma również ocena koniunktury gospodarczej ze strony konsumentów i przedsiębiorców. Z cyklicznych badań nastrojów wśród małopolskich przedsiębiorców prowadzonych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie⁵ wynika, iż część firm doświadczających spadku zamówień na swoje produkty i usługi nie realizuje zwolnień, lecz szuka alternatywnych rozwiązań, które pozwoliłyby na utrzymanie dotychczasowego poziomu zatrudnienia lub też wprowadza jedynie niewielkie korekty. Zdarza się, iż pracodawcy decydują się na negocjacje z pracownikami dot. poziomu wynagrodzeń lub organizacji pracy by ograniczyć redukcję etatów. Również badania wśród przedsiębiorstw realizowane w skali ogólnopolskiej przez Główny Urząd Statystyczny oraz Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową potwierdzają, że znaczna część firmy przewiduje spadek popytu na swoje produkty i usługi, a w konsekwencji – ograniczenie inwestycji i zatrudnienia. Najgorzej koniunktura gospodarcza oceniana jest w przemyśle i budownictwie, a także w powiązanej z nimi branży transportowej i magazynowej. Nieco lepiej koniunktura oceniana jest w sektorze handlu, w działalności finansowej i ubezpieczeniowej, a także obsłudze nieruchomości⁶. Ponadto, badania nastrojów konsumentów prowadzone przez GUS wskazują na pogłębiający się pesymizm konsumentów, co może negatywnie wpłynąć na poziom popytu krajowego.

Zminimalizowanie negatywnego oddziaływania kryzysu gospodarczego jest wyzwaniem nie tylko dla rządu, ale i władz regionu. W początku 2009 roku małopolskie powiatowe urzędy

⁴ Wielowymiarowa analiza sytuacji społeczno-gospodarczej w Polsce poszerzona o oddziaływanie międzynarodowego kryzysu gospodarczego została przygotowana przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową we współpracy z Zespołem Doradców Strategicznych Prezesa rady Ministrów w lutym 2009. „Ocena sytuacji gospodarczej, finansowej i społecznej w Polsce”, www.zds.kprm.gov.pl

⁵ Analizy prowadzone są w ujęciu tygodniowym i miesięcznym na podstawie informacji miękkich uzyskiwanych od powiatowych urzędów pracy, organizacji pracodawców, związków zawodowych i Państwowej Inspekcji Pracy począwszy od lutego 2009 r.

⁶ „Ocena sytuacji gospodarczej, finansowej i społecznej w Polsce”, www.zds.kprm.gov.pl, s. 7.

pracy otrzymały 13,4 mln zł na przeciwdziałanie negatywnym skutkom restrukturyzacji i modernizacji przedsiębiorstw, które pojawiają się w obszarze rynku pracy. W najbliższym czasie zostaną również uruchomione projekty finansowane z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, których zadaniem będzie wdrażanie programów outplacementowych w firmach restrukturyzujących się zatrudnienie oraz ukierunkowanie wsparcie na osoby zagrożone zwolnieniami i tracące pracę.

Jednym z największych wyzwań dla Małopolski jest tworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju regionu oraz zwiększania spójności społecznej i ekonomicznej. Należy pamiętać, iż negatywne skutki globalnego kryzysu w pierwszej kolejności znajdują odzwierciedlenie w postaci gorszej koniunktury gospodarczej (choć niebagatelne znaczenie mają przekonania samych uczestników rynku, które mogą zmniejszać lub nasilać negatywne oddziaływanie kryzysu). Skutki kryzysu w sferze społecznej – na rynku pracy i w dziedzinie polityki społecznej, będą widoczne dopiero w kolejnych miesiącach, gdyż rynek pracy z opóźnieniem reaguje na zmiany gospodarcze. W Małopolsce obserwowane są dysproporcje w poziomie i dynamice rozwoju gospodarczego na poziomie powiatów. Ośrodki rozwoju Małopolski to miasta – Kraków, Tarnów i Nowy Sącz. Kraków rozwija się bardziej dynamicznie, również dzięki licznym inwestycjom zagranicznym, a dystans do pozostałych miast regionu stale wzrasta. Powiaty Małopolski wschodniej charakteryzują się wyższym poziomem bezrobocia, niższym poziomem przedsiębiorczości oraz gorszą infrastrukturą komunikacyjną. Znaczne środki przeznaczane w latach poprzednich na rozwój Małopolski wschodniej przyniosły efekty mniejsze od oczekiwanych. Potwierdza to tezę, iż dysproporcje międzyregionalne mają charakter strukturalny, a ich zmniejszenie wymaga zintensyfikowanych i długoterminowych działań. Dobrym rozwiązaniem może być wsparcie przedsiębiorczości, a także mobilności wewnątrz wojewódzkiej.

Kluczowym aktywem regionu są zasoby ludzkie. W roku 2008 obserwowana była dalsza poprawa jakości kapitału ludzkiego Małopolski. Blisko połowa Małopolan posiada co najmniej średnie wykształcenie, w tym 15% mieszkańców legitymuje się dyplomem wyższej uczelni. Zauważalny jest stały spadek udziału osób z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogóle mieszkańców regionu i również ten wskaźnik jest korzystniejszy w Małopolsce niż w kraju. Ponadto Małopolska jest jednym z województw, w których miał miejsce wzrost liczby ludności. Jest on wynikiem dodatniego przyrostu naturalnego, ale także dodatniego salda migracji. Wzrost liczby ludności połączony z dobrze wykształconymi zasobami ludzkimi oraz potencjałem badawczo-naukowym to podstawowe wyznaczniki możliwości przyszłego rozwoju regionu. Niemniej jednak rozwój regionu zgodnie z wyznaczonymi kierunkami strategicznymi, w tym dążenie do rozwoju społeczeństwa informacyjnego i gospodarki

opartej na wiedzy, wymaga zwiększania roli nowoczesnych technologii w gospodarce regionu. Konieczny jest więc rozwój kompetencji kluczowych na każdym etapie kształcenia oraz promocja uczenia się przez całe życie. W związku z faktem, iż stosunkowo niewielki procent ogółu uczniów potrafi wykorzystywać narzędzia matematyki w życiu codziennym, stawiać hipotezy na temat zjawisk i procesów zachodzących w przyrodzie, podwyższanie poziomu edukacji matematyczno – przyrodniczej uczniów jest szczególnie istotne w warunkach spadku zainteresowania podejmowaniem nauki na kierunkach studiów ścisłych i istotnych dla rozwoju nowoczesnej gospodarki regionu. Ważne jest również promowanie kształcenia zawodowego zarówno młodzieży, jak i dorosłych. Powinno ono być dostosowane do potrzeb regionalnej gospodarki, co jest niemożliwe bez zastosowania praktycznych metod nauczania i szerokiego zaangażowania pracodawców w proces edukacji.

Rozwój kapitału ludzkiego regionu jest jednym z determinantów jego konkurencyjności. Podobnie w przypadku przedsiębiorstw, wykwalifikowane kadry decydują o pozycji konkurencyjnej firmy i oddziałują na jej możliwości rozwoju. Natomiast w skali jednostkowej wyższe kwalifikacje, które są adekwatne do potrzeb rynku pracy, pozwalają zarówno na osiąganie kolejnych stopni awansu zawodowego, jak i są szansą na znalezienie zatrudnienia w przypadku utraty pracy. Pracownik, by mógł uzyskać lepszą pozycję zawodową musi świadomie dążyć do aktualizacji i podwyższania swoich kwalifikacji i umiejętności, które mają tendencje do stopniowej dezaktualizacji w efekcie szybkich zmian społecznych oraz technologicznych. Warto również zauważyć, iż w przypadku konieczności restrukturyzacji zatrudnienia przez firmę, pracownicy o wysokich kwalifikacjach zawodowych klasyfikowani są jako osoby kluczowe dla przedsiębiorstwa i w mniejszym stopniu są zagrożeni utratą zatrudnienia. Z kolei przedsiębiorstwa mogą wykorzystać okres gorszej koniunktury gospodarczej do podnoszenia kwalifikacji kadr, szczególnie dzięki możliwościom stwarzanym przez Program Operacyjny Kapitał Ludzki, czy rozwiązania job rotation określone w Ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Szkolenie kadr, które nie wymaga całkowitego finansowania przez firmę, stanowi alternatywę dla znacznych redukcji zatrudnienia, a także pozwala na elastyczne reagowanie w przypadku poprawy sytuacji gospodarczej.

Analiza długookresowych trendów wskazuje, iż rynek pracy nie jest w równym stopniu otwarty i dostępny dla wszystkich grup pracowników. Osoby młode, które rozpoczynają karierę zawodową, osoby po 50 roku życia, długotrwale bezrobotni oraz kobiety to grupy, których sytuacja na rynku pracy jest trudniejsza ze względu na występowanie pewnych barier grupowych lub indywidualnych utrudniających im znalezienie lub utrzymanie zatrudnienia. Kobiety oraz osoby po 50 roku życia często przedwcześnie rezygnują z

aktywności zawodowej, czy to ze względu na stan zdrowia, czy też obowiązki rodzinne i opiekuńcze. Kobiety również dłużej niż mężczyźni uczestniczą w procesie edukacji, jednak wyższe wykształcenie nie idzie w parze z większymi możliwościami awansu zawodowego, czy wyższym poziomem wynagrodzeń. Warto również zauważyć, iż w okresie rozwoju gospodarczego sytuacja mężczyzn na rynku pracy poprawia się znacznie wcześniej niż w przypadku kobiet - wzrost zatrudnienia kobiet obserwowany jest dopiero w czasie rozkwitu gospodarczego. Natomiast pogorszenie koniunktury gospodarczej skutkuje większym napływem kobiet niż mężczyzn do rejestrów powiatowych urzędów pracy. Osoby po 50 roku życia, podobnie jak kobiety, charakteryzują się niższą od oczekiwanej aktywnością zawodową. Należy pamiętać, iż utrzymanie aktywności zawodowej osób po 50 roku życia wymaga bardziej kompleksowych działań niż w przypadku osób młodszych. Rozwój technik informacyjno-komunikacyjnych i postęp technologiczny skutkują szerokim zakresem przemian środowiska pracy. Tym samym konieczne jest promowanie uczenia się przez całe życie, a w jego rezultacie wspieranie procesu aktualizacji umiejętności oraz kwalifikacji zawodowych m.in. osób z grupy 50+ zgodnie z potrzebami regionalnej gospodarki. Pozwoli to na przełamywanie barier mentalnych zarówno pracowników, jak i pracodawców. Bardzo ważnym zagadnieniem jest również wsparcie dla osób po 50 roku życia, które tracą pracę w wyniku procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych. Szczególnego wsparcia wymagają osoby, które całą swoją karierę zawodową łączyły z jednym miejscem pracy. Utrata zatrudnienia jest dla takich osób szczególnie dotkliwa, gdyż najczęściej nie posiadają umiejętności poszukiwania pracy i są najbardziej predestynowane do przechodzenia w stan bierności zawodowej. Osoby młode są wskazywane jako jedna z grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy, gdyż jedną z głównych barier ich startu zawodowego jest brak umiejętności pracowniczych i doświadczenia zawodowego. W sytuacji, gdy redukcja zatrudnienia dotyczy doświadczonych pracowników, konieczne jest stwarzanie warunków dla osób młodych, w których będą mogły rozwijać doświadczenie, umiejętności i kwalifikacje zawodowe, gdyż tylko w ten sposób mogą konkurować na rynku pracy. Pogarszająca się koniunktura gospodarcza sprawia, iż przedsiębiorcy kładą szczególny nacisk na konkurowanie jakościowe - świadczenie usług klientom na wysokim poziomie w ściśle określonych ramach czasowych umów, kontraktów. W efekcie coraz mocniej podkreślają wagę kwalifikacji kandydatów do pracy, twierdząc, że nie mają czasu na przyuczanie do zawodu. Dlatego osoby bez kwalifikacji mają małe szanse na podjęcie zatrudnienia. Niezbędne jest perspektywiczne postrzeganie sytuacji osób młodych na rynku pracy. Po pierwsze kluczowym czynnikiem jest uznanie, iż proces edukacji szkolnej jest jednoznacznie powiązany z kreowaniem postaw na rynku pracy. Po drugie, należy pamiętać, iż start zawodowy młodych będzie miał decydujący wpływ na ich dalszy rozwój zawodowy, a w efekcie również na rozwój całego regionu.

Rozwój małopolskiego rynku pracy jest stale wspierany przez Samorząd Województwa Małopolskiego i instytucje mu podległe, ale również szerokie grono partnerów. Rokrocznie tworzony jest Regionalny Plan Działań na Rzecz Zatrudnienia, który obejmuje zadania ukierunkowane na rozwój zasobów ludzkich w regionie. W ramach zadań Regionalnego Planu Działań na Rzecz Zatrudnienia na rok 2008 zrealizowano usługi dla 531 404⁷ osób, na łączną kwotę 303 mln zł. W wyniku działań realizowanych w ramach Programu pracę podjęło 88,8 tys. osób; powstało 6,3 tys. nowych miejsc pracy; a 116,9 tys. osób nabyło lub poszerzyło wiedzę, umiejętności i kwalifikacje.

Nie jest możliwe, by Małopolska nie odczuła oddziaływania globalnego kryzysu finansowego i gospodarczego. Przedstawiona poniżej analiza wskazuje jednak, że mimo skrajnie niekorzystnych warunków zewnętrznych, Małopolska zachowała zdolność do rozwoju i może przejść przez okres kryzysu nie ponosząc przy tym większych strat. (a skala oddziaływania kryzysu na małopolską gospodarkę i rynek pracy może być mniejsza niż w przypadku regionów państw o wyższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego.) Osiągnięcie takiego celu wymaga jednak konsekwentnej i skoordynowanej polityki wszystkich podmiotów, które mają wpływ na gospodarkę i rynek pracy. Skuteczne przeciwdziałanie skutkom światowego kryzysu wymaga więc spełnienia następujących warunków:

- Szybkiego reagowania na powstające zagrożenia, co wymaga dostępu do aktualnych i wiarygodnych informacji oraz stworzenia efektywnych procedur podejmowania decyzji i ich wdrażania;
- Ciągłej analizy powstających zagrożeń zarówno w ramach działań poszczególnych instytucji, jak i sieci Małopolskich Obserwatoriów Rozwoju Regionalnego⁸;
- Tworzenia scenariuszy zmian sytuacji społeczno-gospodarczej, które pozwolą nie tylko na skuteczne przewidywanie potencjalnych kierunków przemian, ale również pozwolą na najbardziej adekwatne reagowanie na zmieniające się uwarunkowania zewnętrzne;
- Szybkiego wdrażania przedsięwzięć neutralizujących negatywne skutki powstających zagrożeń;
- Uzyskania społecznego zrozumienia zaistniałej sytuacji i akceptacji prowadzonych działań – kluczem jest tu dobra polityka informacyjna oraz maksymalna jawność i przejrzystość funkcjonowania wszystkich organów władzy publicznej.

⁷ Liczba ta nie jest równoznaczna z liczbą uczestników działań realizowanych w ramach Programu, gdyż jedna osoba mogła uczestniczyć w kilku formach wsparcia.

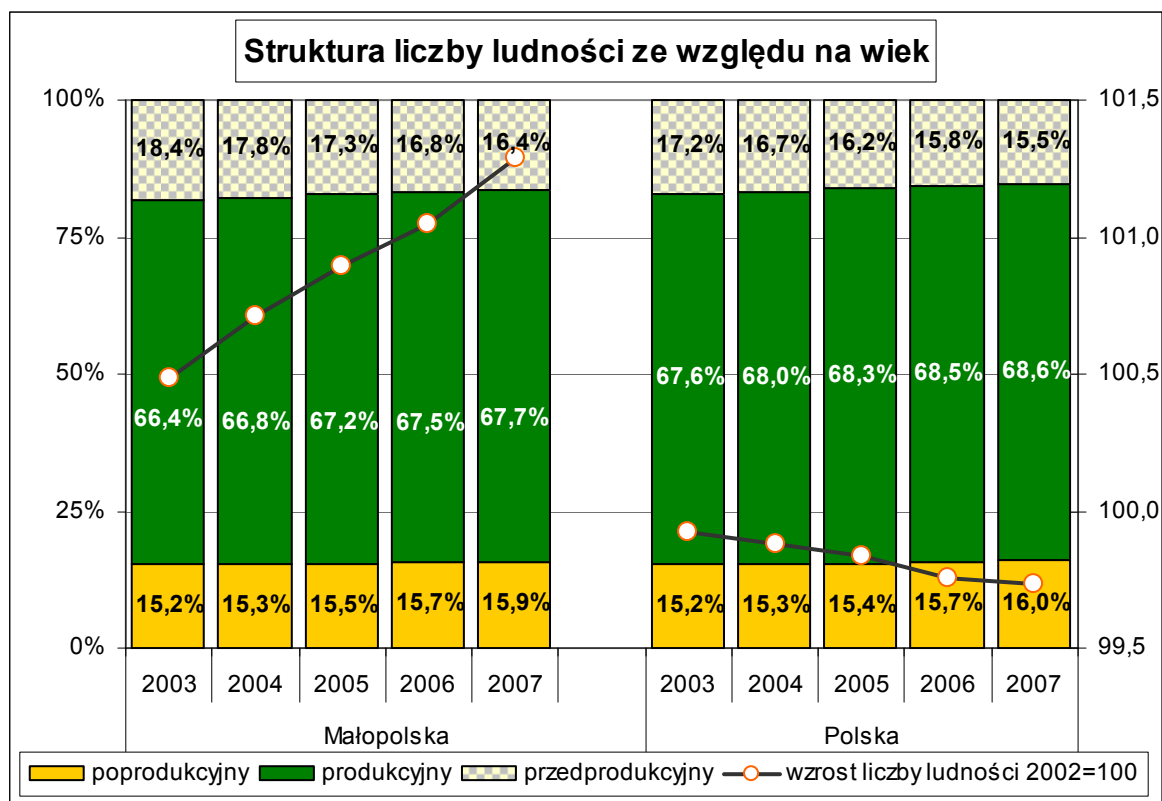
⁸ W skład sieci wchodzi Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej, Małopolskie Obserwatorium Gospodarki oraz Małopolskie Obserwatorium Polityki Rozwoju.

Jednym z kluczowych czynników jest również wykorzystanie posiadanych możliwości, w tym w zakresie wspieranie rozwoju regionu dzięki wykorzystaniu Funduszy Europejskich. W skali kraju, jak i regionu, wielokrotnie podnoszono kwestię zbyt wolnego tempa absorpcji środków unijnych w roku 2008. Zaistniałe opóźnienia były rezultatem braku niezbędnych ogólnopolskich uregulowań prawnych, które umożliwiłyby rozdysponowanie środków pomiędzy obszary wymagające wsparcia. Pomimo występowanie niekorzystnych uwarunkowań zewnętrznych warty podkreślenia wydaje się fakt, iż Małopolska zajęła pierwsze miejsce w rankingu województw pod względem wartości zawartych umów o dofinansowanie projektów w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w 2008 roku. Do końca grudnia 2008 r. w województwie małopolskim w ramach komponentu regionalnego PO KL przyjęto do realizacji 343 projekty, które opiewają na łączną kwotę 305 574 599,78 zł, co stanowi 70% kontrakcji na lata 2007-2008 przewidzianej dla całego komponentu regionalnego PO KL w województwie małopolskim. Zawarte umowy pozwoliły na objęcie wsparciem tylko w 2008 roku 16 614 osób, natomiast liczba ta będzie dynamicznie wzrastać już od początku roku 2009. Wynika to z faktu, iż projekty mają charakter wieloletni, a więc liczba ich uczestników będzie wzrastać na przestrzeni całego okresu realizacji. Dodatkowo od początku roku 2009 ogłaszane są kolejne konkursy, które prowadzą wyłonienia następnych projektów oferujących różnorodne formy wsparcia dla mieszkańców Małopolski.

2. GŁÓWNE TENDENCJE NA MAŁOPOLSKIM RYNKU PRACY

Demografia

Na koniec 2008 roku Małopolska liczyła 3 279 tys. mieszkańców, czyli o 7 830 osób więcej niż w poprzednim roku. Zanotowany w 2007 roku przyrost liczby ludności był najwyższy w odniesieniu do ostatnich 7 lat, przy czym był on rezultatem zarówno dodatniego przyrostu naturalnego, jak i dodatniego saldo migracji (stałej oraz czasowej). Małopolska jest jednym z czterech województw w kraju (obok mazowieckiego, pomorskiego i wielkopolskiego), w których liczba ludności w kolejnych latach wzrasta. Pomimo, że struktura mieszkańców Małopolski jest młodsza, niż w całej Polsce, obserwowany jest trend stopniowego starzenia się społeczeństwa. Jest on obrazowany poprzez zmniejszenie się w kolejnych latach populacji dzieci i młodzieży oraz wzrastający udział ludności w wieku poprodukcyjnym⁹.

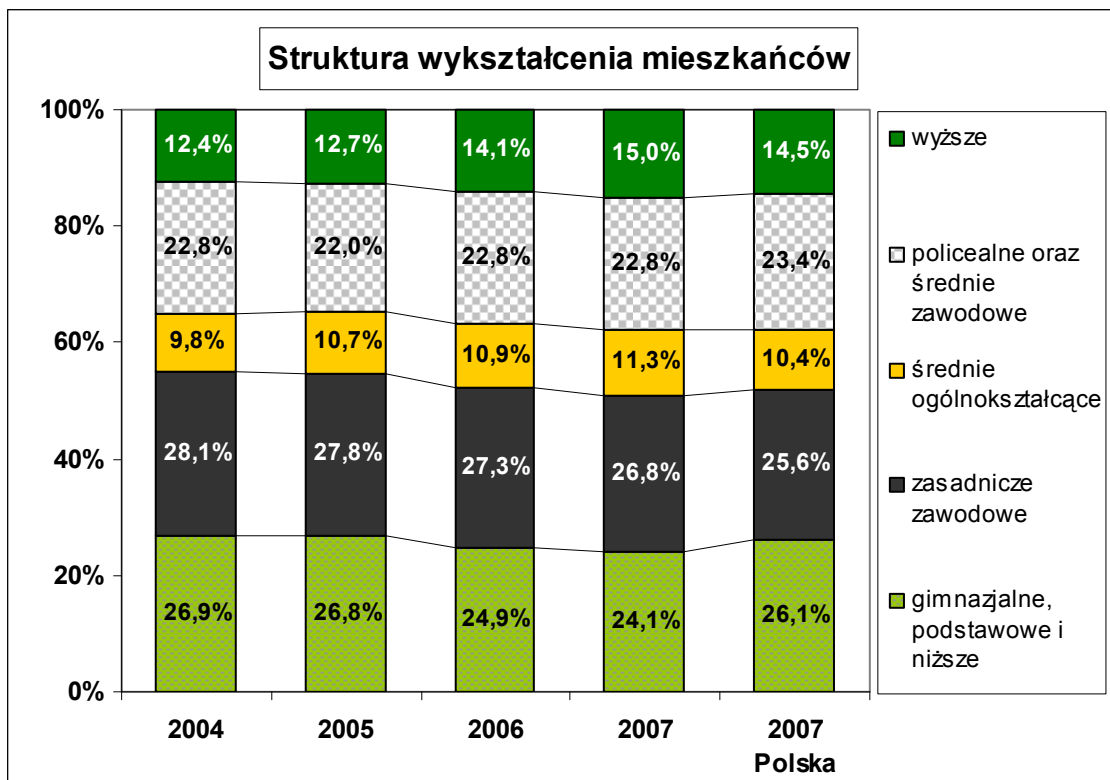

Źródło: opracowanie własne na podstawie Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności, GUS

Struktura wykształcenia mieszkańców regionu w porównaniu z całym krajem jest korzystna. Wskaźnik udziału mieszkańców z wykształceniem wyższym w Małopolsce (15%) jest nieznacznie wyższy niż wskaźnik dla Polski (14,5%). Wykształcenie średnie posiada co

⁹ Szerzej w *Rynek pracy w Małopolsce: Raport za rok w 2008*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 6-7.

trzeci mieszkaniec Małopolski, w tym 22,8% osób legitymuje się wykształceniem średnim zawodowym lub policealnym, a 11,3% mieszkańców wykształceniem średnim ogólnokształcącym. Udział osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym w Małopolsce jest wyższy niż w skali ogólnopolskiej i wynosi 26,8%, przy czym obserwowana jest stałe zmniejszanie się grupy Małopolan charakteryzujących się tym poziomem wykształcenia. 24,1% mieszkańców regionu posiada wykształcenie gimnazjalne lub niższe. Wartość ta jest niższa niż analogiczna wartość dla Polski o 2 punkty procentowe¹⁰.

Źródło: GUS, Bank Danych Regionalnych

Na przestrzeni ostatnich lat możemy zaobserwować wzrost liczby osób legitymujących się wykształceniem wyższym. Wynika to z dynamicznego rozwoju szkolnictwa wyższego w regionie oraz roli Krakowa jako ośrodka akademickiego makroregionu. Na 34 małopolskich uczelniach studiowało w roku akademickim 2007/2008 207,0 tys. studentów, tj. o blisko 2% więcej niż w roku poprzednim. W roku 2007 udział studentów małopolskich szkół wyższych w ogóle studentów w Polsce wyniósł 10,8%, co także jest jednym z najwyższych wyników w porównaniu z innymi województwami (lepszy wynik osiągnęło jedynie Mazowsze).

¹⁰ Szerzej w *Edukacja i kształcenie w Małopolsce: Raport za rok w 2008*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 3.

Aktywność zawodowa

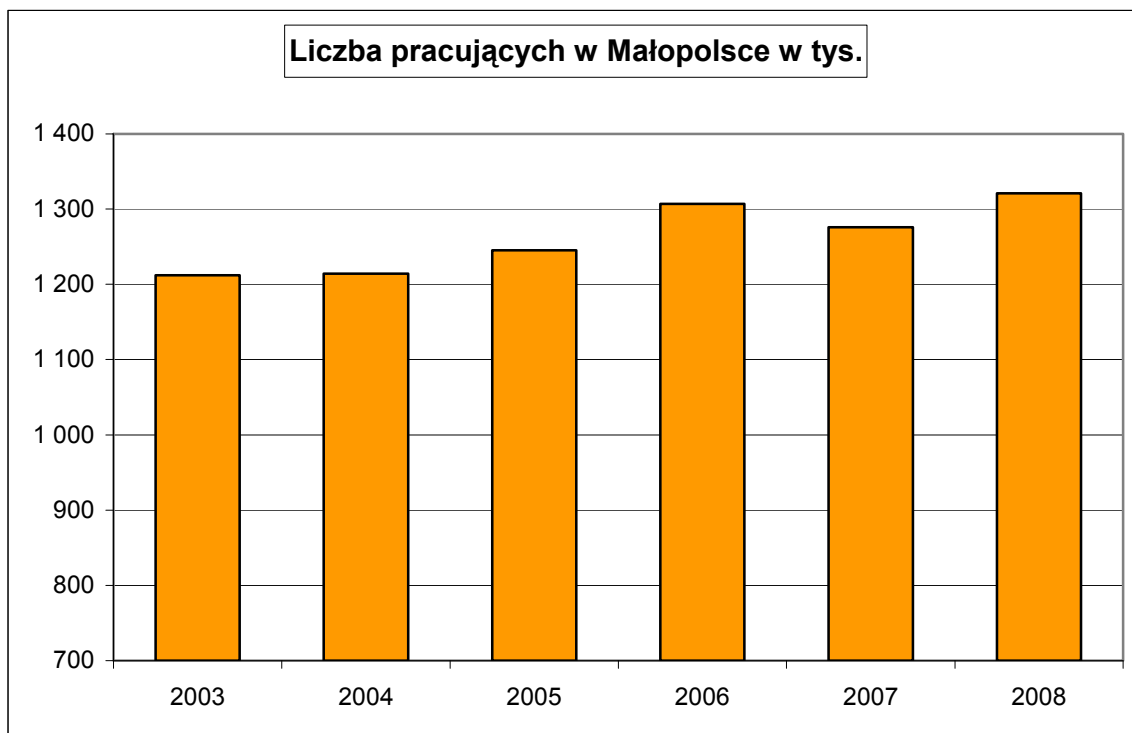
Ludność w wieku produkcyjnym, tj. od 15 lat do 59 dla kobiet oraz 64 dla mężczyzn, dzieli się na osoby aktywne i bierne zawodowo. Osoby aktywne zawodowo, to osoby pracujące oraz osoby bezrobotne. Osoby bierne zawodowo to osoby, które nie zostały zaklasyfikowane jako pracujące lub bezrobotne. Współczynnik aktywności zawodowej w 2008 roku w Małopolsce wynosił 53,6%. Obecnie wartość współczynnika aktywności zawodowej w Małopolsce jest niższa niż w Polsce (54,2%). Do roku 2007 wartość wskaźnika zarówno dla Polski i Małopolski malała. Niekorzystne zmiany wartości wskaźnika w Małopolsce, mimo ciągłego wzrostu liczby osób aktywnych zawodowo były efektem zwiększania się kategorii osób powyżej 15 roku życia, w której duży udział stanowią osoby bierne zawodowo. W 2008 roku miał miejsce wzrost wartości wskaźnika o 0,5 punktu procentowego w Polsce i tylko 0,2 w Małopolsce. Nie mniej jednak w roku 2008 populacja osób aktywnych zawodowo zmalała o 54. tys., co dotyczy zarówno pracujących i bezrobotnych, natomiast liczba biernych zawodowo wzrosła o 16 tys. osób.

Blisko co czwarty mieszkaniec regionu jest osobą bierną zawodowo. Najczęstszymi przyczynami dla pozostawania poza aktywnością zawodową są emerytura, podjęta nauka (w tym uzupełnienie kwalifikacji), choroba (w tym niepełnosprawność) oraz obowiązki rodzinne i związane z prowadzeniem domu. Począwszy od roku 2004 dynamicznie wzrasta liczba i udział emerytów. Obecnie średni wiek przechodzenia do dezaktywizacji zawodowej w Małopolsce wynosi 54 lata, natomiast średnio w kraju 57-58 lat. Dużo częściej osobami biernymi zawodowo są kobiety. Osoby starsze oraz kobiety to dwie grupy, które decydują o niskiej aktywności zawodowej ludności Małopolski¹¹.

Zatrudnienie

Jednym z podstawowych mierników określających sytuację na rynku pracy jest wskaźnik zatrudnienia. Jest on definiowany jako liczba osób pracujących do liczby osób w wieku produkcyjnym (15-59/64). Wskaźnik aktywności zawodowej i zatrudnienia są bardzo mocno ze sobą powiązane. Wartość wskaźnika zatrudnienia w 2008 roku w Małopolsce wynosiła 50,3%, wobec 50,4% w Polsce, i stale rosła. Zmiana wartości wskaźnika jest przede wszystkim pochodną wzrostu liczby pracujących. Wzrost liczby pracujących obserwowany był w I kw. 2008 roku do poziomu 1 382 tys. osób, by w następnych kwartałach ulec nieznacznemu obniżeniu. Jednakże łączna liczba osób pracujących w 2008 roku ukształtowała się na poziomie wyższym niż w latach poprzednich.

¹¹ Szerzej w *Rynek pracy w Małopolsce: Raport za rok w 2007*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 12 – 14.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności, GUS

Korzystny trend obserwowany w odniesieniu do liczby osób pracujących znalazł również odzwierciedlenie we wzroście przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw¹². W okresie od I do XII 2008 ukształtowało się na poziomie 403,3 tys. osób, jednak tempo wzrostu było niższe niż w poprzednich trzech latach. Wzrost zatrudnienia generowany był przez sektor prywatny, natomiast w sektorze publicznym notowano redukcję zatrudnienia. W układzie branżowym największy wpływ na zwiększenie liczby osób zatrudnionych miały sekcje budownictwo oraz handel i naprawy. Dobrą sytuację obserwowano również w dwóch branżach uważanych za strategiczne dla małopolskiej gospodarki: hotele i restauracje oraz obsługa nieruchomości i firm. Rosnąca liczba podmiotów działających w tych branżach, w połączeniu ze zwiększającym się z roku na rok wskaźnikiem zatrudnienia i dynamiczniejszą rosnącą liczbą pracujących wskazuje na ich ważną rolę w tworzeniu nowych miejsc pracy w regionie¹³.

W styczniu 2009 przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw wyniosło 406,8 tys. osób i było o 2,2% wyższe niż w analogicznym okresie roku ubiegłego (w Polsce wzrosło o 0,3%). Począwszy od lutego notowany jest stopniowy spadek zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw – 405,5 tys. osób w lutym 2009 oraz 402,2 tys. w marcu. Obserwowany jest

¹² Dane o zatrudnieniu dostępne w statystyce publicznej dotyczą wyłącznie firm zatrudniających powyżej 9 pracowników.

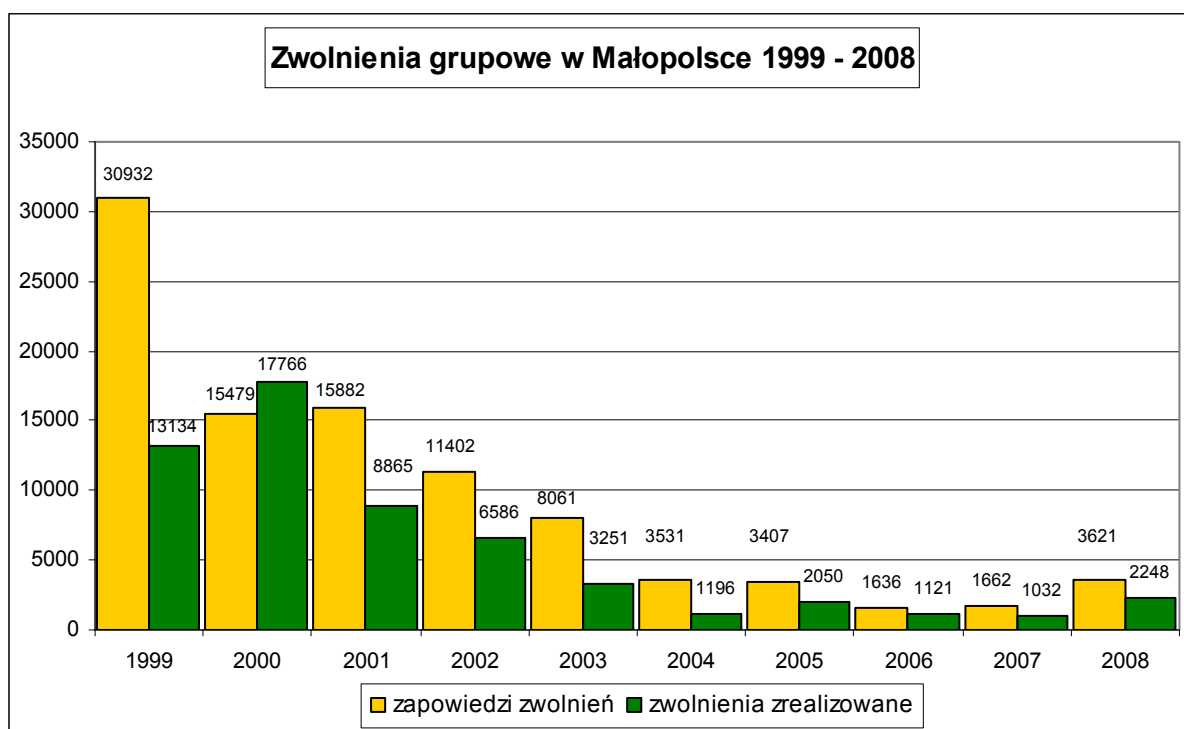
¹³ Szerzej w *Gospodarka, Przedsiębiorczość, zatrudnienie w Małopolsce: Raport za rok w 2008*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 7-14.

wzrost zatrudnienia w sektorze prywatnym, a spadek w sektorze publicznym. Wśród sekcji PKD w lutym 2009 najwyższy wzrost liczby zatrudnionych odnotowano w działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (o 17,9%) oraz w transporcie i gospodarce magazynowej (o 10,3%). Spadek wystąpił w przetwórstwie przemysłowym (o 5,8%) oraz wytwarzaniu i zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz i wodę (o 0,2%)¹⁴.

W drugiej połowie roku 2008 można było zaobserwować pierwsze symptomy pogarszania się koniunktury gospodarczej. Powiatowe urzędy pracy odnotowały wzrost zgłoszeń o planowanych zwolnieniach grupowych¹⁵. O ile od stycznia do czerwca 2008 zgłoszono planowane zwolnienia blisko 1,2 tys. osób zatrudnionych, to na przestrzeni następnych 6 miesięcy liczba ta wzrosła o kolejne 2,4 tys. osób. Łącznie zwolnieniami grupowymi w województwie miało być objętych 3 621 osób (osiągając poziom analogiczny do roku 2005), natomiast rzeczywiście pracę utraciło 2 248 osób. Potwierdza to prawidłowość obserwowana w latach poprzednich, zgodnie z którą realizowanych jest ok. 60 % planowanych i zgłoszonych powiatowym urzędem pracy zwolnień grupowych. Ponadto należy pamiętać, iż zgłoszenia napływają średnio do 3 miesięcy wcześniej w odniesieniu do planowanych zwolnień. Tym samym ich realizacja jest odsunięta w czasie, co pozwala na zastosowanie różnorodnych mechanizmów zaradczych i realizację działań zwiększających szanse na ponowne znalezienie zatrudnienia przez pracowników firm restrukturyzowanych.

¹⁴ *Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego Nr 2/2009*, Urząd Statystyczny w Krakowie, <http://www.stat.gov.pl/krak>

¹⁵ Zgodnie z art. 70 ust. 1 Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy pracodawca zamierzający zwolnić co najmniej 50 pracowników w okresie 3 miesięcy jest obowiązany uzgodnić z powiatowym urzędem pracy właściwym dla siedziby tego pracodawcy lub ze względu na miejsce wykonywania pracy zakres i formy pomocy dla zwalnianych pracowników, dotyczące w szczególności pośrednictwa pracy; poradnictwa zawodowego; szkoleń; pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy.

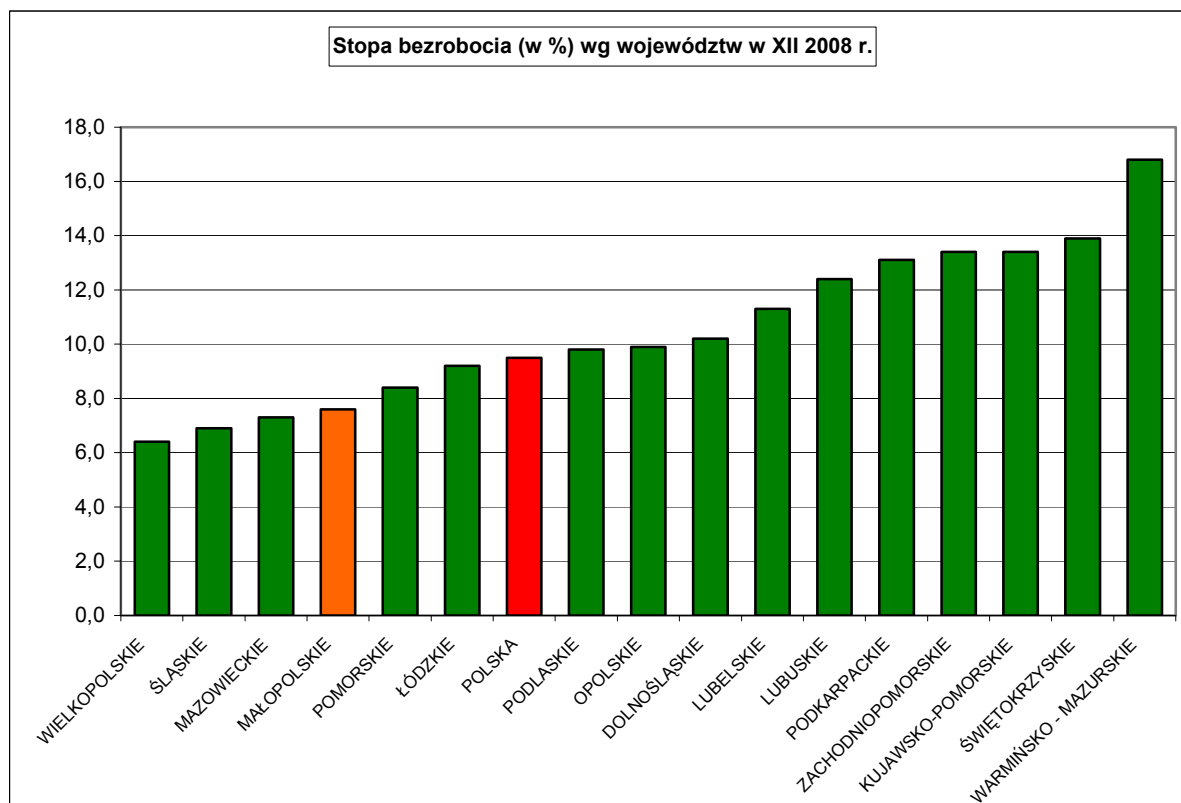

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

W pierwszym kwartale roku 2009 powiatowe urzędy pracy uzyskały kolejne informacje o planowanych zwolnieniach grupowych obejmujących łącznie 3,3 tys. osób, przy czym największe zgłoszenia napłynęły w styczniu i lutym, natomiast zdecydowanie zmniejszyły się w marcu br. By uzyskać bardziej kompleksowy obraz sytuacji na małopolskim rynku pracy warto odnieść się do kolejnego wskaźnika, a mianowicie udziału w rejestrach PUP osób zwolnionych z przyczyn zakładu pracy. Pomimo informacji o pogorszeniu koniunktury gospodarczej w drugiej połowie roku 2008 liczba osób zwolnionych z przyczyn zakładu pracy w kolejnych miesiącach, a zarazem ich udział w strukturze bezrobotnych, była niższy niż w pierwszej połowie roku (wskaźnik kształtował się na poziomie 4% ogółu bezrobotnych od I do VI 2008, natomiast w drugiej połowie roku stopniowo spadał aż do poziomu 3,2%). Od początku roku 2009 zaobserwowano stopniowy wzrost tej kategorii bezrobotnych, jednak w ujęciu miesięcznym liczba osób, które utraciły zatrudnienie z przyczyn pracodawcy była niższa niż w analogicznym okresie roku poprzedniego. W marcu br. zwolnieni z przyczyn zakładu pracy stanowili 3,6 % ogółu bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy w Małopolsce. Zestawienie informacji o zwolnieniach grupowych oraz liczbie bezrobotnych, którzy trafiają do rejestrów w efekcie zwolnień z przyczyn pracodawcy pozwala na bardziej kompleksową analizę regionalnego rynku pracy, gdyż obejmuje całość zjawisk zachodzących na rynku pracy.

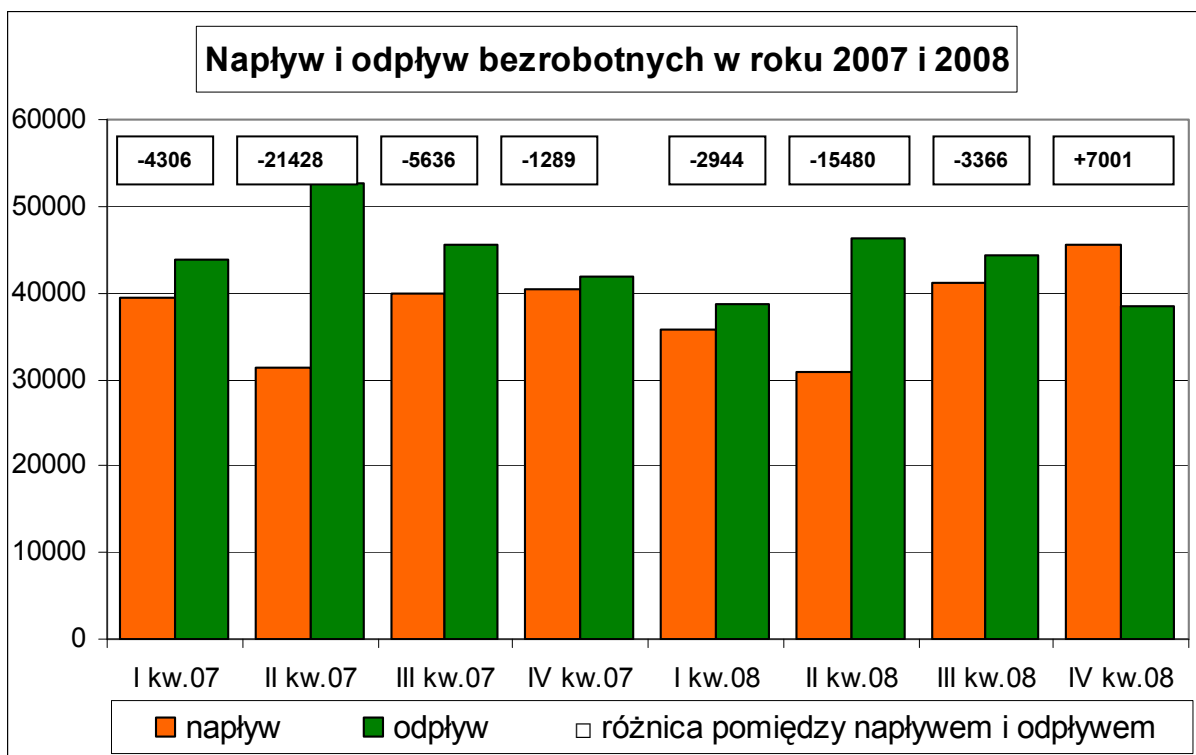
Bezrobocie

Małopolska od lat należy do województw o najniższej stopie bezrobocia. W końcu 2008 r. najniższą stopą bezrobocia charakteryzowały się województwa wielkopolskie (6,4%), śląskie (6,9%), mazowieckie (7,3%). Małopolska zajmowała czwarte miejsce (7,6%).

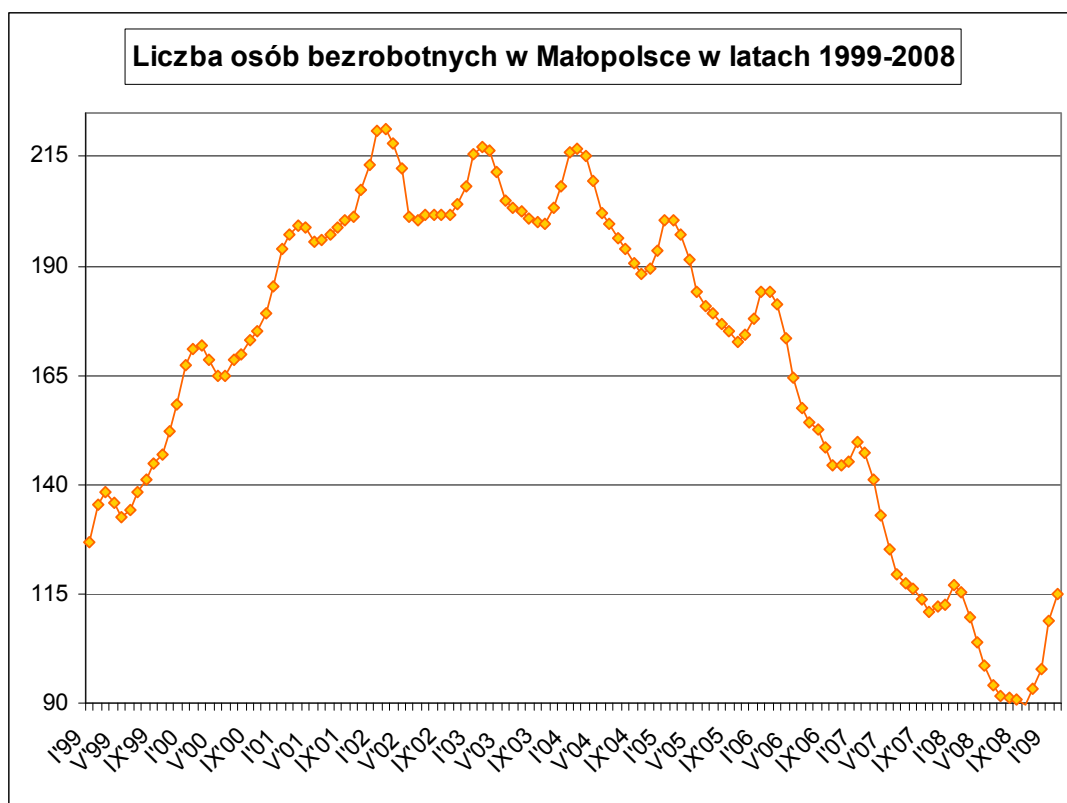
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W trzech ostatnich latach w Małopolsce miał miejsce dynamiczny spadek liczby bezrobotnych. Na przestrzeni lat 2006 - 2007 z rejestrów odchodziło średnio po 32 tys. osób, natomiast w ostatnim roku liczba bezrobotnych w województwie zmalała o 14,8 tys. osób. Również liczba osób bezrobotnych w końcu 2008 roku była niższa, niż w roku ubiegłym. Powyższe dane jednoznacznie wskazują, iż zgodnie z przewidywaniami znaczna dynamika spadku bezrobocia z lat poprzednich uległa spowolnieniu w 2008 roku. Przyczyny zjawiska są różnorodne – począwszy od zmiany struktury osób bezrobotnych pozostających w rejestrach PUP (w rejestrach pozostały osoby trudniejsze do zaktywizowania, niejednokrotnie o gorszych kwalifikacjach), poprzez znaczny wzrost poziomu wynagrodzeń w latach 2006-2007, który podwyższył koszt pracy, co mogło zniechęcać pracodawców do zatrudniania.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Zmniejszająca się aż do października 2008 r. liczba osób bezrobotnych w rejestrach wynikała z utrzymywania się przewagi odpływu nad napływem z bezrobocia. W IV kw. 2008 roku napływ do rejestrów małopolskich PUP był o 7 tys. osób wyższy niż odpływ z bezrobocia. Tendencja ta kontynuowana jest w pierwszych dwóch miesiącach 2009 roku, gdyż napływ osób bezrobotnych był o 17 tys. wyższy niż odpływ z rejestrów PUP. Warto zwrócić uwagę, iż powyższe dane nie stanowią odzwierciedlenia skali zmian zachodzących w gospodarce regionu w wyniku pogorszenia koniunktury gospodarczej. Bezrobocie ma charakter sezonowy, co oznacza iż na przestrzeni roku występują czasowe wzrosty i spadki liczby osób bezrobotnych spowodowane m.in. zatrudnianiem do prac sezonowych, czy napływem absolwentów na rynek pracy. W poprzednich latach sezonowy wzrost bezrobotnych w miesiącach jesienno-zimowych był nieznaczny (od września 2005 do lutego 2006 wzrost o 6,6%, od września 2006 do lutego 2007 spadek o 0,7%, od września 2007 do lutego 2008 wzrost o 1,2%), natomiast od września 2008 do lutego 2009 miał miejsce wzrost aż o 26,7%. Dopiero w kolejnych miesiącach roku 2009 będzie możliwe określenie skali oddziaływania międzynarodowego kryzysu gospodarczego na małopolski rynek pracy.

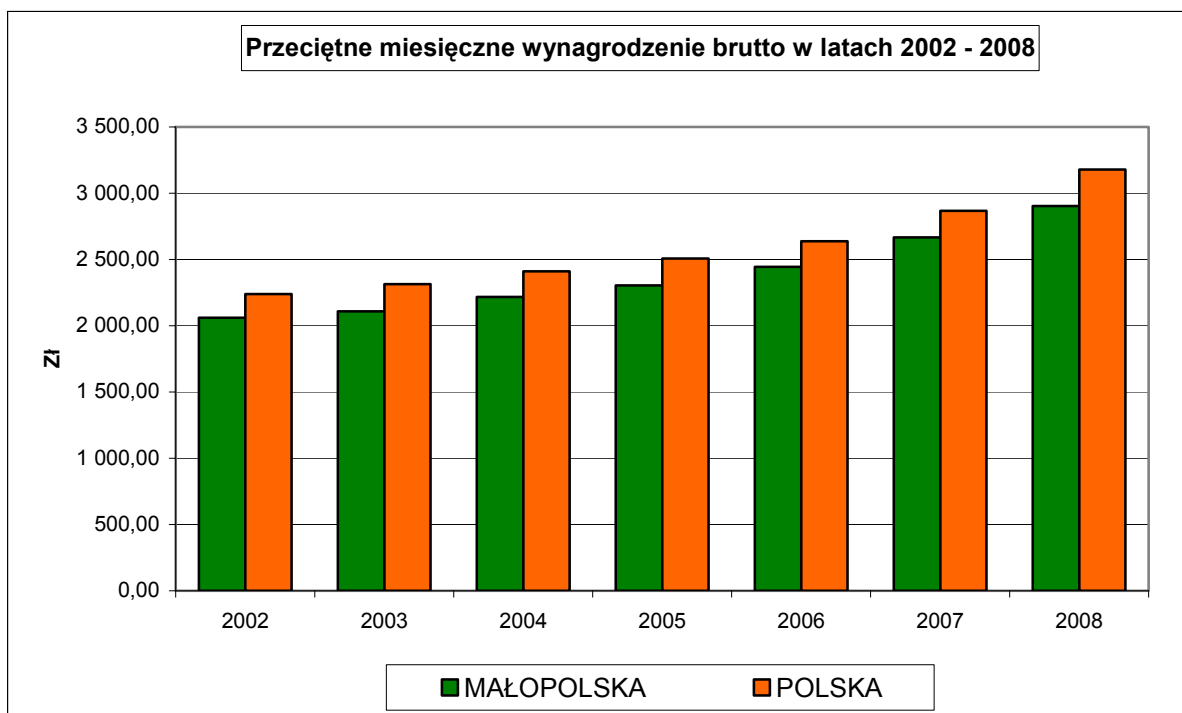

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Bezrobotni w Małopolsce cechują się lepszym wykształceniem, niż średnio w kraju. W Małopolsce dużo mniej jest osób z wykształceniem gimnazjalnym oraz niższym, natomiast więcej z wykształceniem wyższym, policealnym i średnim zawodowym oraz średnim ogólnokształcącym. Wzrasta udział osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym oraz średnim ogólnokształcącym, natomiast zdecydowanie maleje z wykształceniem zasadniczym zawodowym, co wynika przede wszystkim z zapotrzebowania na robotników wykwalifikowanych. Wskazuje na to również duży spadek liczby osób bezrobotnych związanych z grupą zawodową robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy.

Wynagrodzenia

W 2008 r. w Małopolsce zanotowano wzrost przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto o 10,3% w porównaniu z rokiem poprzednim (2007 r. roczny wzrost wynagrodzeń wyniósł 10,8%). Pomimo stałego wzrostu przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Małopolsce nadal pozostało niższe od średniej krajowej (Małopolska – 2902,98 zł, Polska – 3179,01 zł).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Regionalnych.

Analizując płace według branż w stosunku do 2007 r. zarobki zwiększyły się we wszystkich sekcjach PKD, w tym zwłaszcza w budownictwie - o 14,7% (w 2007 r. - o 16,9%), obsłudze nieruchomości i firm - o 12,5% (13,6% w roku poprzednim) oraz w górnictwie - o 12,4% (rok wcześniej - o 8,0%). W 2008 r. najwyższym poziomem wynagrodzeń charakteryzowało się górnictwo oraz wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę, gdzie średnia pensja była o 50% wyższa od przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Małopolsce. Poziom wynagrodzeń wyższy od średniej wojewódzkiej odnotowano również w obsłudze nieruchomości i firm, budownictwie, transporcie, gospodarce magazynowej i łączności, a także w przetwórstwie przemysłowym. Natomiast najniższy poziom wynagrodzeń występuje w sekcji hotele i restauracje, gdzie średnia pensja wynosi niespełna 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto notowanego dla Małopolski. Wynagrodzenie poniżej średniej wojewódzkiej uzyskują również pracownicy zatrudnieni w sekcji handel i naprawy oraz w usługach.

Począwszy od 2009 roku zanotowany jest stopniowy spadek przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto. W styczniu 2009 najgłębsze spadki płac wystąpiły głównie w sekcjach należących do przemysłu, natomiast w lutym w górnictwie i wydobywaniu; działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej; handlu oraz naprawie pojazdów samochodowych¹⁶.

¹⁶ Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego Nr 1/2009 oraz Nr 2/2009, Urząd Statystyczny w Krakowie, <http://www.stat.gov.pl/krak>

Migracje

Zjawiskiem, które w ostatnich latach miało znaczący wpływ na rynek pracy jest migracja zagraniczna pracowników i ma ona zarówno negatywne, jak i pozytywne implikacje dla gospodarki. Do negatywnych efektów migracji należy zaliczyć obserwowany w poprzednich latach brak pracowników niektórych specjalizacji, szczególnie w zawodach wymagających kwalifikacji zawodowych czy też negatywne zjawiska społeczne spowodowane rozdzieleniem rodzin. Natomiast do pozytywnych zjawisk powiązanych z migracją zagraniczną oraz zmniejszającą się podażą pracy w regionie należy zaliczyć spadek łatwiejszy dostęp do ofert pracy, poziomu bezrobocia oraz powrót do zatrudnienia grup uznawanych za trudniejsze do aktywizacji w tym osób długotrwale bezrobotnych, bez kwalifikacji zawodowych oraz kobiet, czy też wzrost poziomu wynagrodzeń.

W roku 2008 skala migracji zagranicznych uległa znacznemu zahamowaniu o czym świadczą m.in. raporty przygotowane przez brytyjską administrację¹⁷. Natomiast badania przeprowadzone w 2008 roku wśród polskich imigrantów, którzy zamieszkują na terenie Irlandii i Wielkiej Brytanii wskazują, iż 12% planowało powrót do kraju w ciągu roku, a trzy czwarte odkładało decyzje o powrocie preferując pracę za granicą. Administracja krajowa nie dysponuje pełnymi danymi, które pozwoliłyby na określenie skali zjawiska migracji zagranicznej oraz powrotów migracyjnych. Nie mniej jednak w gestii wojewódzkich urzędów pracy znajdują się działania z zakresu koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego państw członkowskich Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Szwajcarii. Zarejestrowana osoba bezrobotna z prawem do zasiłku ma możliwość poszukiwania pracy w innym kraju członkowskim Unii Europejskiej oraz prawo do transferu tego zasiłku za granicę. Liczba wydanych decyzji o ustaleniu uprawnień do zasiłku dla bezrobotnych w roku 2008 z zaliczeniem okresów pracy zagranicą wzrosła do poziomu 679 osób, tj. o 173% (w roku 2007 wydano zaświadczenia dla 248 osób).

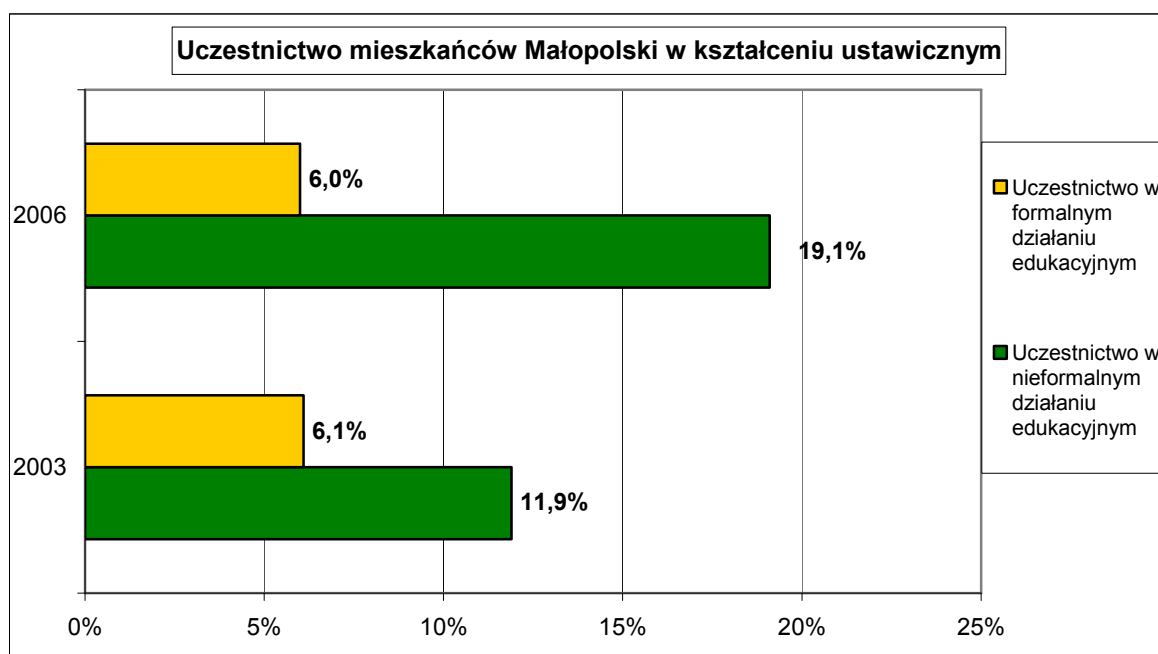
¹⁷ Szerzej w *Gospodarka, Przedsiębiorczość, zatrudnienie w Małopolsce: Raport za rok w 2008*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, <http://www.wup-krakow.pl>, str.33-35.

3. NAJWAŻNIEJSZE OBSZARY MAŁOPOLSKIEGO RYNKU PRACY

Uczenie się przez całe życie

Dynamika przemian gospodarczych i technologicznych skutkuje koniecznością stałego aktualizowania posiadanej wiedzy, a także umiejętności i kwalifikacji zawodowych. Rozwój umiejętności i kwalifikacji jest niezbędny nie tylko, by pracownik mógł utrzymać swoją pozycję na rynku pracy, ale również w życiu codziennym. Kształcenie ustawiczne, rozumiane jako uczenie się przez całe życie, staje się koniecznością.

Badania Aktywności Edukacyjnej Dorosłych przeprowadzone w 2006 roku wskazują, że 31% aktywnych zawodowo mieszkańców Małopolski w wieku od 25 do 64 lat rozwijało swoją wiedzę poprzez kształcenie incydentalne, czyli np. korzystając z bibliotek, Internetu, czasopism, 19,1% wskazało, że rozwijało swoje kompetencje uczestnicząc w kształceniu nieformalnym, zaś 6% uczestniczyło w kształceniu formalnym, będąc słuchaczami lub studentami różnego rodzaju szkół dla dorosłych czy studiów. Warto zauważyć, że osoby dorosłe coraz częściej preferują kształcenie nieformalne – w latach 2003 – 2006 udział Małopolan w kształceniu nieformalnym wzrósł o 7,2 punkta procentowego do poziomu 19,1%, podczas gdy uczestnictwo w kształceniu formalnym kształtuje się na poziomie 6% ogółu badanych¹⁸.

Źródło: GUS - BAED 2003 i 2006

¹⁸ Szerzej w *Edukacja i kształcenie w Małopolsce: Raport za rok w 2008*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 20-22.

Wyniki badań zrealizowanych w ramach projektu „Małopolski system analiz i programowania polityk rynku pracy”¹⁹ pokazują, że 16% mieszkańców Małopolski w wieku powyżej 18 lat aktywnych i nieaktywnych zawodowo uczestniczyło w 2006 roku w różnego rodzaju formach kształcenia pozaszkolnego. Jednak udział mieszkańców regionu w kształceniu ustawicznym jest zróżnicowany ze względu na płeć – kobiety częściej uczestniczą w kształceniu ustawicznym, wykształcenie – wyższy poziom wykształcenia wiąże się z wyższym odsetkiem uczestniczących w różnych formach kształcenia, dochód - im wyższy dochód na osobę, tym wyższy poziom uczestnictwa w kształceniu pozaszkolnym, a także wiek, miejsce zamieszkania czy sytuację zawodową.

Najczęściej podnoszą swoje kwalifikacje osoby młode – blisko 30% osób w wieku 18-24 lata i ponad 25% osób wg wieku 25 – 34 lata uczestniczą w różnych formach kształcenia. Wraz z wiekiem uczestnictwo w różnych formach uzupełniania wiedzy spada, aż do poziomu poniżej 3% w przypadku osób po 65 roku życia. Potwierdza to tezę o funkcjonowaniu w społeczeństwie stereotypu, że osoby w wieku średnim i starsze nie muszą czy nie potrzebują już poszerzać swej wiedzy i rozwijać umiejętności.²⁰

Pod względem miejsca zamieszkania największą aktywność edukacyjną wykazują aktywni zawodowo mieszkańcy dużych miast - 39%, w małych miastach wskaźnik ten był o prawie połowę mniejszy i wynosi on 22%. Na terenach wiejskich w przedsięwzięciach edukacyjnych uczestniczyło tylko 14% osób.

Uczestnictwo w kształceniu ustawicznym jest również determinowane przez sytuację zawodową Małopolan. Najczęściej w przedsięwzięciach edukacyjnych uczestniczą osoby pracujące (26,5%), najrzadziej nieaktywni zawodowo (6,3%). Badania wskazują, że osoby pracujące podejmują doksztalcenie przede wszystkim z inicjatywy pracodawcy. Natomiast bezrobotni deklarują, że doksztalcenie podjęli przede wszystkim z własnej inicjatywy (51%) lub zostali skierowani na szkolenie przez powiatowy urząd pracy (40%)²¹. Wyniki badań pokazują, że Małopolanie biorą udział przede wszystkim w aktywności edukacyjnej, która

¹⁹ Worek B., Uczestnictwo mieszkańców Małopolski w kształceniu pozaszkolnym, [w:] Górniak J. i Mazur S. (red.), *Diagnoza rynku pracy i wykluczenia społecznego w Małopolsce. Refleksja nad wykorzystaniem wskaźników*. Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Akademii Ekonomicznej w Krakowie, 2007, s. 119-151.

²⁰ Górniak J., Jelonek M., Krupnik S., Łukaszewicz K., Worek B., *Kształcenie ustawiczne w Małopolsce w opinii h mieszkańców. Raport z drugiego etapu badań naukowych: badania jakościowe*, Kraków, Uniwersytet Jagielloński, 2007. Badania przeprowadzone w ramach projektu „Małopolskie partnerstwo na rzecz promocji-rozwoju kształcenia i poradnictwa ustawicznego – model wymiany informacji, narzędzi, badań, dobrych praktyk w obszarze rynku pracy, edukacji i szkoleń” współfinansowanego przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Społecznego oraz budżet państwa w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego.

²¹ Worek B., *Uczestnictwo mieszkańców Małopolski w kształceniu pozaszkolnym*, op. cit.

związana jest ze zdobyciem i rozwijaniem kwalifikacji zawodowych (39% badanych). Drugą w kolejności preferowaną kategorię stanowią kursy językowe (17%), a następnie kursy informatyczne i inne związane z nowoczesnymi technologiami (10%).

Warto podkreślić, że przedsiębiorcy coraz powszechniej zdają sobie sprawę z korzyści wynikających z uzupełniania i rozwijania kwalifikacji swoich pracowników. W okresie od stycznia do października 2007 roku ze szkoleń korzystało 68% małopolskich przedsiębiorstw. Trudności z rekrutacją do pracy osób o odpowiednich kwalifikacjach również wpływają na zwiększenie uczestnictwa pracowników małopolskich przedsiębiorstw w szkoleniach. 42% małopolskich pracodawców zadeklarowało, że w 2007 roku zetknęło się z problemem znalezienia pracowników o adekwatnych kwalifikacjach. Z tych właśnie powodów, większość pracodawców (85%) liczy się z koniecznością doszkalania nowo zatrudnionych pracowników. Blisko jedna trzecia przedsiębiorstw zamierza w roku 2008 zwiększyć fundusze przeznaczone na szkolenia. W 93% przypadków to sami pracodawcy są źródłem finansowania szkoleń.

Zarówno uczestnicy szkoleń, jak i pracodawcy w znacznej mierze (73%) uważają za istotne posiadane przez instytucje szkoleniowe certyfikaty i znaki jakości. Jakość oferty edukacyjnej i szkoleniowej jest trudna do oceny. W tym zakresie pracodawcy proponują wprowadzenie zewnętrznego systemu oceny funkcjonowania instytucji szkoleniowych i tworzenie okresowych ogólnodostępnych rankingów.

Pomimo dużej chęci uczestnictwa w szkoleniach, zarówno po stronie pracodawców, jak i pracowników oraz względnie szerokiej oferty szkoleniowej na małopolskim rynku, barierą okazuje się znalezienie oferty szkoleniowej dopasowanej do potrzeb pracodawców. Problemy tego typu napotkało 20% przedsiębiorców. Prawdopodobną przyczyną tak artykułowanych problemów nie jest brak ofert, lecz niska jakość szkoleń, w tym niedostosowanie tematyki szkoleń do realnych potrzeb, a także niedostateczny dostęp do informacji o ofertach szkoleniowych. Inne, obok informacyjnych, rodzaje barier utrudniających rozwój kształcenia ustawicznego w regionie oraz uczestnictwo Małopolan w doksztalaniu się to między innymi bariery finansowe i mentalne - brak świadomości korzyści wynikających z uzupełniania wiedzy.

Badania ewaluacyjne Działań 2.1, 2.3 i 2.4 ZPORR wskazują, iż główną korzyścią z udziału w projektach był wzrost kwalifikacji zawodowych uczestników. Zdecydowana większość uczestników deklaruje, że dzięki projektom nabyły wiedzę i umiejętności przydatne na rynku pracy. Jednakże uczestnicy projektów nie zawsze byli świadomi oddziaływania nowo

nabytych umiejętności i kwalifikacji na ich pozycję zawodową. Był to kluczowy czynnik w przypadku osób z wykształceniem gimnazjalnym i zasadniczym zawodowym, które wskazywały, iż uzyskane kwalifikacje i umiejętności pozwolą im wykonywać nowy zawód. Analogiczny efekt nie w przypadku osób z wyższym poziomem wykształcenia, dla których wiedza i nowe umiejętności są najczęściej potrzebne do bardziej efektywnego wykonywania dotychczasowego zawodu, niż zmiany zatrudnienia.

Powiązanie sektora edukacyjnego z rynkiem pracy

Reforma systemu edukacji miała na celu podniesienie poziomu wykształcenia społeczeństwa, jednakże jej rezultaty nie są w pełni zgodne z pierwotnymi założeniami. Rozwój kompetencji ogólnych w procesie edukacyjnym wyprzedził kształcenie zawodowe. Nastąpiła deprecjacja społeczna kształcenia zawodowego, a preferencje młodzieży i rodziców wyraźnie ukierunkowały się na szkolnictwo ogólnokształcące, gdyż ten rodzaj wykształcenia postrzegany jest jako bardziej wartościowy. Analiza popytu na pracę wskazuje, iż rezultaty reformy systemu edukacji rozmiągają się z potrzebami gospodarki i rynku pracy.

Struktura uczniów wg typów szkół w roku szkolnym 2007/2008 potwierdza tezę o preferowaniu kształcenia ogólnego. 12,4% ogółu uczniów w regionie uczęszczało do liceów ogólnokształcących, a ok. 1% do liceów profilowanych. Popularnością cieszą się również średnie szkoły zawodowe, do których uczęszczało blisko 11% ogółu uczniów w regionie. Natomiast zaledwie 4,4% uczniów w Małopolsce kształciło się w zasadniczych szkołach zawodowych. Równocześnie, badania absolwentów szkół zawodowych wskazują, iż wybór kontynuacji kształcenia w systemie edukacji zawodowej często nie jest świadomą decyzją ucznia. Co charakterystyczne, osoby, które dokonały biernego wyboru szkoły (za namową rodziców lub znajomych, czy ze względu na lokalizację szkoły) częściej po zakończeniu edukacji trafiają do rejestrów powiatowych urzędów pracy. Badania wykazały również, iż większość absolwentów średnich szkół zawodowych planuje kontynuację nauki na studiach wyższych często niezgodnie z posiadanym profilem wykształcenia²².

Ogólnopolskie tendencje w zakresie edukacji znajdują również odzwierciedlenie w strukturze studentów wg kierunków studiów w regionie. W roku akademickim 2007/2008 blisko 30% ogółu studentów w Małopolsce studiowało na kierunkach nauk społecznych, a 27% kształciło

²² *Badania losów absolwentów ponadgimnazjalnych szkół zawodowych w Małopolsce*, WUP Kraków – Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji, Kraków 2007.

się na kierunkach pokrewnych z ekonomią, prawem i administracją. W ostatnich latach zaobserwowano wzrost liczby studentów na naukach społecznych kosztem kierunków ekonomicznych. Co piąty student Małopolskich uczelni wyższych kształcił się na kierunkach inżynierjno-technicznych²³.

Problemem jest niedostosowanie kompetencji i umiejętności absolwentów szkół i uczelni do wymogów stawianych przez pracodawców - przedsiębiorstwa wymagają od absolwentów konkretnych kwalifikacji zawodowych, ale również umiejętności interpersonalnych i kompetencji kluczowych. Natomiast szkoły i uczelnie zbyt małą wagę przywiązują do rozwoju umiejętności i postaw wymaganych przez pracodawców, wspomagania uczniów w poszukiwaniu praktyk lub staży, czy kształcenia umiejętności poszukiwania pracy. Problemy te są szczególnie widoczne w przypadku szkół prowadzących kształcenie zawodowe. Mały dostęp do nowoczesnej bazy dydaktycznej i nowoczesnych technologii w trakcie nauki zawodu powoduje, iż absolwenci szkół zawodowych nie uzyskują w procesie edukacji umiejętności adekwatnych do wymagań pracodawców. Współpraca szkół z pracodawcami oraz rozwój systemu praktyk zawodowych w przedsiębiorstwach jest szansą na skuteczne powiązanie sektora edukacji z rynkiem pracy i podniesienie atrakcyjności szkolnictwa zawodowego.

Niezwykle ważnym czynnikiem jest wyposażenie uczniów w zestaw kompetencji kluczowych na etapie edukacji szkolnej. Do kompetencji kluczowych zalicza się m.in. porozumiewanie się w językach obcych, kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne, kompetencje informatyczne, czy inicjatywność i przedsiębiorczość. W roku szkolnym 2007/2008 szkołach podstawowych, gimnazjach, szkołach ponadgimnazjalnych i policealnych w Małopolsce realizowana była nauka następujących języków obcych: angielskiego, niemieckiego, francuskiego, rosyjskiego oraz w mniejszym stopniu innych, m.in. łaciny, hiszpańskiego i włoskiego. Dominującym językiem obcym wśród uczniów wszystkich typów szkół był język angielski, którego uczyło się 80% ogólnej liczby uczniów wszystkich typów szkół. Drugim, co do popularności jest język niemiecki.

Wyznacznikiem możliwości rozwoju kompetencji informatycznych uczniów jest dostęp do komputera w szkołach oraz wspomaganie zajęć dydaktycznych technologiami informatycznymi. Pod względem komputeryzacji najkorzystniej kształtuje się sytuacja szkół podstawowych - 93% posiadało komputery przeznaczone do użytku uczniów oraz 80% gimnazjów. Biorąc pod uwagę szkoły ponadgimnazjalne, najwięcej placówek wyposażonych

²³ Szerzej w *Edukacja i kształcenie w Małopolsce: Raport za rok w 2008*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 13-16.

w komputery to licea ogólnokształcące - 73%. W porównaniu ze średnim poziomem komputeryzacji poszczególnych typów szkół w Polsce, w Małopolsce można zauważyć bardzo niski poziom komputeryzacji zasadniczych szkół zawodowych – zaledwie 21,5%. Średnio aż 32 uczniów tego typu szkół przypada na jeden komputer, choć równocześnie warto zauważyć, iż nastąpiła poprawa w stosunku do poprzedniego roku szkolnego (w roku szkolnym 2006/2007 wskaźnik ten kształtował się na poziomie 56 uczniów na 1 komputer).

Program Operacyjny Kapitał Ludzki stwarza możliwości wyrównywania szans edukacyjnych uczniów i podnoszenia jakości procesu kształcenia. W roku 2008 z tej szansy skorzystało aż 146 małopolskich szkół prowadzących kształcenie ogólne, spośród których 32% stanowią szkoły podstawowe, 46% szkoły gimnazjalne, 14% szkoły ponadgimnazjalne i 8% zespoły szkół. Przewidziano wsparcie dla ponad 13 tys. uczniów. Programy rozwojowe powyższych szkół zostaną wzbogacone przede wszystkim o realizację zajęć dydaktyczno – wyrównawczych, pozalekcyjnych i pozaszkolnych w zakresie kompetencji kluczowych, w szczególności matematyczno – przyrodniczych, językowych i informatycznych, a także doradztwo i opiekę pedagogiczno – psychologiczną. Większość projektów zawiera również doradztwo edukacyjno – zawodowe dla uczniów²⁴.

O dofinansowanie programów rozwojowych mogły ubiegać się również szkoły i placówki oświatowe prowadzące kształcenie zawodowe. W tym przypadku podejmowane działania miały na celu wzmocnienie atrakcyjności oraz podniesienie jakości oferty edukacyjnej szkół i placówek, a w efekcie podniesienie zdolności uczniów do przyszłego zatrudnienia. Łącznie pozytywnie ocenionych zostało 18 projektów, które skutkują realizacją 29 programów rozwojowych szkół²⁵ oraz objęciem wsparciem w najbliższych latach 11,2 tys. osób, głównie uczniów (99% uczestników) kształcących się w ponad 40 zawodach. Głównym komponentem projektów jest realizacja zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych ukierunkowanych na rozwój kompetencji kluczowych uczniów (językowych, informatycznych, matematyczno-przyrodniczych oraz z zakresu przedsiębiorczości), a także zajęć dydaktyczno-wyrównawczych (głównie z zakresu nauk matematyczno-przyrodniczych) i specjalistycznych zajęć zawodowych. Realizowane projekty umożliwią szkołom modernizację procesu kształcenia oraz zwiększą szansę absolwentów na rynku pracy również dzięki nauce zawodu we współpracy z Centrami Kształcenia Praktycznego i pracodawcami. Warto zauważyć, iż w 4 projektach obejmujących łącznie 11 szkół średnich i

²⁴ Szerzej w *Programy operacyjne w obszarze rozwoju zasobów ludzkich w Małopolsce*, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 65 – 71.

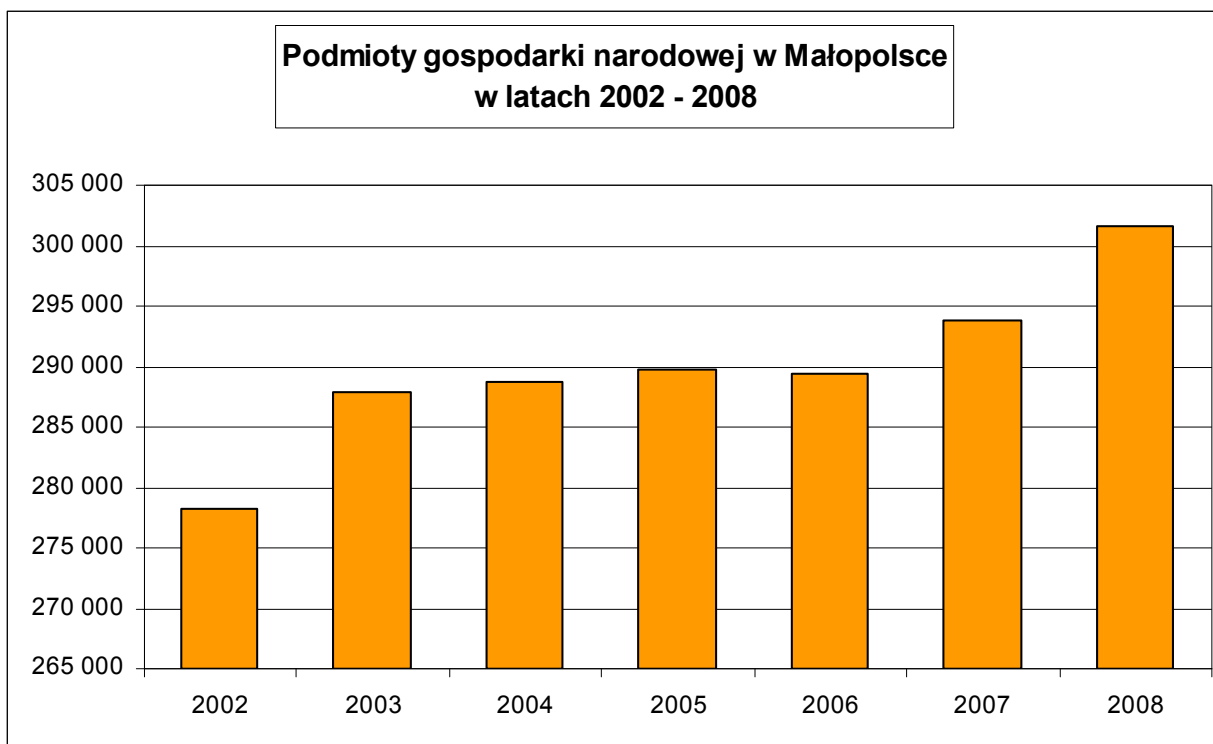
²⁵ W tym 25 programów przygotowanych przez zespoły szkół zawodowych (co oznacza, iż w projekcie uczestniczy więcej niż jedna szkoła), 1 program technikum, 3 programy zasadniczych szkół zawodowych, w tym jeden szkoły specjalnej.

zasadniczych zawodowych założono realizację różnych form praktycznej nauki zawodu u pracodawców, w tym staży i praktyk zawodowych.

Doświadczenia ostatnich lat jednoznacznie wskazują, iż dobre wykształcenie zawodowe wobec nadmiernej podaży osób o wykształceniu i kwalifikacjach ogólnych jest szansą na znalezienie dobrej pracy i sukces zawodowy. Niezależnie od koniunktury gospodarczej szkoły zawodowe powinny dążyć do promocji kształcenia zawodowego oraz podnoszenia jego jakości i atrakcyjności. Równocześnie zarówno rezultaty egzaminów gimnazjalnych, jak i zdiagnozowane potrzeby uczniów szkół ogólnych i zawodowych, wskazująca potrzebę położenia większego nacisku na naukę przedmiotów matematyczno-przyrodniczych. Dobrym rozwiązaniem jest zastosowanie laboratoryjnych oraz praktycznych metod nauczania w tym zakresie, które pozwolą na zaciekawienie uczestników zajęć. Tym samym uczniowie będą zdobywali nie tylko wiedzę encyklopedyczną, ale poznawali również praktyczny wymiar posiadanych wiadomości.

Przedsiębiorczość

Według danych Urzędu Statystycznego w Krakowie w dniu 31 grudnia 2008 r. na terenie województwa małopolskiego w rejestrze KRUPGN-REGON zarejestrowanych było 301,6 tys. podmiotów gospodarki narodowej (bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne), tj. o 2,6% więcej niż przed rokiem. Wzrostowi liczby podmiotów w sektorze prywatnym (o 3,0% w stosunku do roku 2007) towarzyszył spadek w sektorze publicznym (o 7,8% w odniesieniu do poprzedniego roku). Sektor prywatny skupiał 97,3% wszystkich podmiotów gospodarczych. Dominowały jednostki prowadzone przez osoby fizyczne (228,9 tys.), które stanowiły 75,9% ogółu firm. Rok 2008 był drugim z kolei, w którym odnotowano wzrost liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (o 2,8% w stosunku do roku poprzedniego).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Regionalnych.

Ze względu na podstawowy rodzaj prowadzonej działalności najwięcej jednostek w końcu 2008 r. działało w sekcjach: handel i naprawy (28,7% ogółu), obsługa nieruchomości i firm (15,2%), budownictwo (12,5%) oraz przetwórstwo przemysłowe (10,9%). Najbardziej zwiększyła się liczba firm z branż: budowlanej, energetycznej i górnictwa. Niewielki spadek wystąpił m.in. handlu i naprawach oraz w przetwórstwie przemysłowym, w których to branżach spadkowa tendencja utrzymuje się od kilku lat. Największą rotacją podmiotów gospodarczych charakteryzowały się handel i naprawy, obsługa nieruchomości i firm oraz budownictwo.

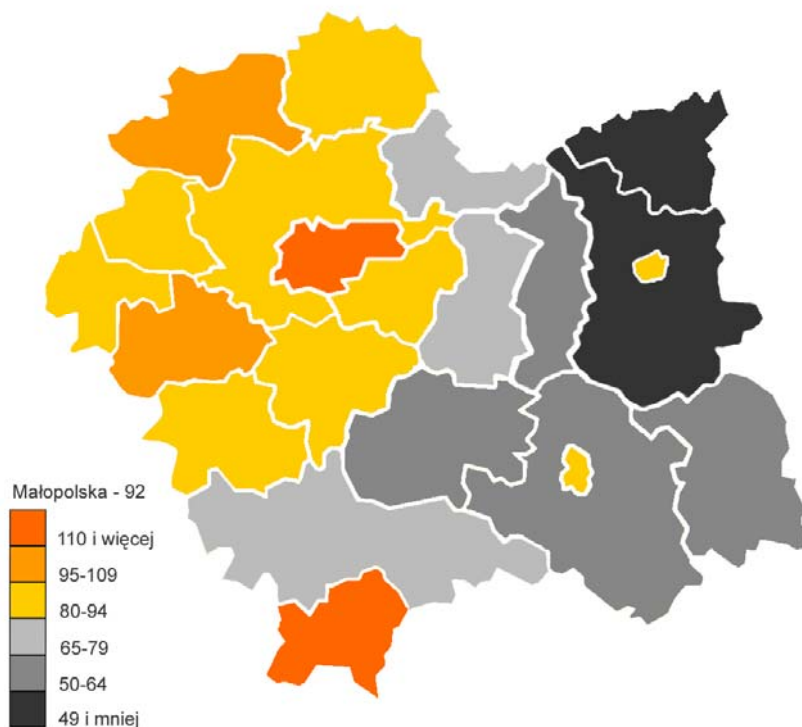
Pomiędzy rokiem 2004 a 2008 pod względem przedsiębiorczości najlepiej rozwijały się podregiony krakowski i nowosądecki²⁶. Zdecydowana większość powiatów w obu podregionach notowała na przestrzeni ostatnich pięciu lat stały wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Jedynie w powiatach bocheńskim, miechowskim i nowotarskim zanotowano niewielki spadek liczby przedsiębiorstw. Natomiast zdecydowanie najgorzej kształtowała się sytuacja w podregionie tarnowskim. W przypadku

²⁶ Taki podział na podregiony jest zgodny z nową typologią NUTS, obowiązującą od 2007 r., według której Małopolska jest podzielona na 5 podregionów: krakowski (powiaty bocheński, krakowski, miechowski, myślenicki, proszowski i wielicki), miasto Kraków, nowosądecki (powiaty gorlicki, limanowski, nowosądecki, nowotarski, tatrzański i miasto Nowy Sącz), oświęcimski (powiaty chrzanowski, olkuski, oświęcimski, suski i wadowicki) oraz podregion tarnowski (powiaty brzeski, dąbrowski, tarnowski i miasto Tarnów).

wszystkich powiatów podregionu tarnowskiego oraz Tarnowa pomiędzy rokiem 2004 a 2006 nastąpiło zmniejszenie liczby podmiotów gospodarczych, niekorzystna tendencja uległa odwróceniu w roku 2007. Jednak do końca 2008 liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych nie osiągnęła poziomu z końca 2004 roku. Natomiast w roku 2008 najsilniejszą tendencję wzrostową, jeśli chodzi o liczbę podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON, odnotowały powiaty nowosądecki (7,6%), limanowski (7,1%), dąbrowski (5,6%), tarnowski, miechowski i wielicki (po 5,4% w skali roku). Najniższą dynamiką kreacji nowych podmiotów gospodarczych charakteryzowały się, podobnie jak w roku poprzednim, powiat olkuski (0,1%), Tarnów (0,8%) oraz powiat chrzanowski (0,9%).

Wskaźnik przedsiębiorczości określa liczbę podmiotów na tysiąc mieszkańców. Najwyższe wartości wskaźnika przedsiębiorczości notowane są dla miasta Kraków (140) oraz powiatów tatrzańskiego (139) oraz olkuskiego (102), przy czym powiat tatrzański charakteryzuje się najwyższą dynamiką wzrostu wskaźnika przedsiębiorczości w regionie. Najniższą wartością wskaźnika charakteryzują się powiaty dąbrowski (44) i tarnowski (46). Najwyższy wzrost wskaźnika przedsiębiorczości zanotowano w odniesieniu do wspomnianego już powiatu tatrzańskiego oraz powiatów miechowskiego, limanowskiego, nowosądeckiego, wielickiego i Nowego Sącza. Jedyne powiat, w którym w 2008 r. ów wskaźnik nie wzrósł, to powiat olkuski.

Podmioty gospodarki narodowej na 1 tysiąc ludności
w Małopolsce w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Regionalnych.

Tworzenie nowych przedsiębiorstw w roku 2008 wspierane było poprzez działania powiatowych urzędów pracy przyznających osobom bezrobotnym środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej, a także w ramach Działania 2.5 Promocja przedsiębiorczości ZPORR, Działania 6.2 Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia PO KL. Powiatowe urzędy pracy województwa małopolskiego w 2008 r. poprzez przyznanie dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej wsparły łącznie 4 069 osób bezrobotnych, tj. o blisko 30% więcej osób niż w roku poprzednim. W efekcie działań powiatowych urzędów pracy najwięcej nowych firm powstało w powiecie limanowskim (495), Tarnowie i powiecie tarnowskim (383), powiecie nowosądeckim (314), Krakowie (269) i powiecie olkuskim (249)²⁷. Osoby, które uzyskały środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej stanowiły ponad 10 % ogółu bezrobotnych objętych w roku 2008 aktywnymi programami rynku pracy²⁸. Warto równocześnie pamiętać, iż jest to jedna z najbardziej kosztownych form wsparcia

²⁷ Szerzej w *Usługi rynku pracy realizowane przez publiczne służby zatrudnienia w województwie małopolskim w 2008 roku*, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 54-55.

²⁸ Aktywne (subsidiowane) programy rynku pracy w 2008 obejmowały szkolenia (w tym szkolenia dla bezrobotnych i poszukujących pracy oraz pożyczki szkoleniowe), prace interwencyjne, roboty publiczne, staże, przygotowanie zawodowe w miejscu pracy, środki na podjęcie działalności gospodarczej, prace społecznie użyteczne, refundacje dla pracodawców, refundacje ZUS oraz refundację kosztów związanych z dostosowaniem stanowisk pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych. Po zmianach ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 19 grudnia 2008 wprowadzone zostały nowe formy aktywne.

finansowanych z Funduszu Pracy – średnia wartość dotacji w 2008 roku kształtowała się na poziomie 13 tys. zł, a środki przeznaczone na dofinansowanie podjęcia działalności gospodarczej stanowiły 28% ogółu środków w dyspozycji powiatowych urzędów pracy przeznaczonych na realizację subsydiowanych programów rynku pracy. Dzięki uczestnictwu w formach wsparcia oferowanych w ramach Działania 2.5 ZPORR w 2008 roku w Małopolsce powstało 80 nowych podmiotów gospodarczych. Liczba ta jest niewielka w porównaniu do liczby przedsiębiorstw utworzonych dzięki wsparciu PUP, gdyż zdecydowana większość środków przeznaczonych na wsparcie przedsiębiorczości w ramach ZOPRR została wydatkowana w latach wcześniejszych. Natomiast konkurs w ramach PO KL został ogłoszony dopiero w czerwcu 2008 r. ze względu na brak stosownych uregulowań prawnych w zakresie udzielania pomocy publicznej. W rezultacie realizację projektów ukierunkowanych na wsparcie przedsiębiorczości rozpoczęto dopiero w IV kw., a pierwsze rezultaty w postaci nowo założonych firm pojawiają się dopiero w 2009 roku.

Mikro i małe przedsiębiorstwa stanowią 99% ogółu firm działających w Małopolsce. Lokalna przedsiębiorczość jest podstawą zrównoważonego rozwoju regionu. Jest to rezultat silnego powiązania małych, rodzinnych firm z lokalną gospodarką i rynkiem pracy. Powyższa tendencja jest szczególnie widoczna w przypadku mikroprzedsiębiorstw, działających głównie w sektorze usług, które ze względu na skalę prowadzonej działalności są zorientowane głównie na rynek lokalny. W przeciwieństwie do dużych inwestorów, których decyzje inwestycyjne, w tym relokacja działalności gospodarczej, podyktowane są klimatem gospodarczym i kosztami pracy, małe firmy są mniej skłonne do przenoszenia prowadzonej działalności na inne tereny. Lokalne przedsiębiorstwa pozwalają więc na „oddolny” rozwój gospodarki. Nie mniej jednak, zarówno małe przedsiębiorstwa, jak i duże korporacje, są zależne od koniunktury gospodarczej. Przedsiębiorstwa zorientowane na rynek lokalny szybko odczuwają zmniejszenie dochodów swoich klientów, czy ograniczenie skali działalności kontrahentów. Tym samym konieczne równoległe prowadzenie działań z zakresu promowania przedsiębiorczości, jak i wspierania już działających przedsiębiorstw w drodze doradztwa i szkoleń. Kompleksowe wsparcie dla obecnych i przyszłych przedsiębiorców pozwoli bowiem zwiększyć poziom przeżywalności firm, a także będzie wzmacniać ich konkurencyjność, a przez to generować rozwój małopolskiej gospodarki i rynku pracy.

Zróźnicowanie rozwoju społeczno-gospodarczego w regionie

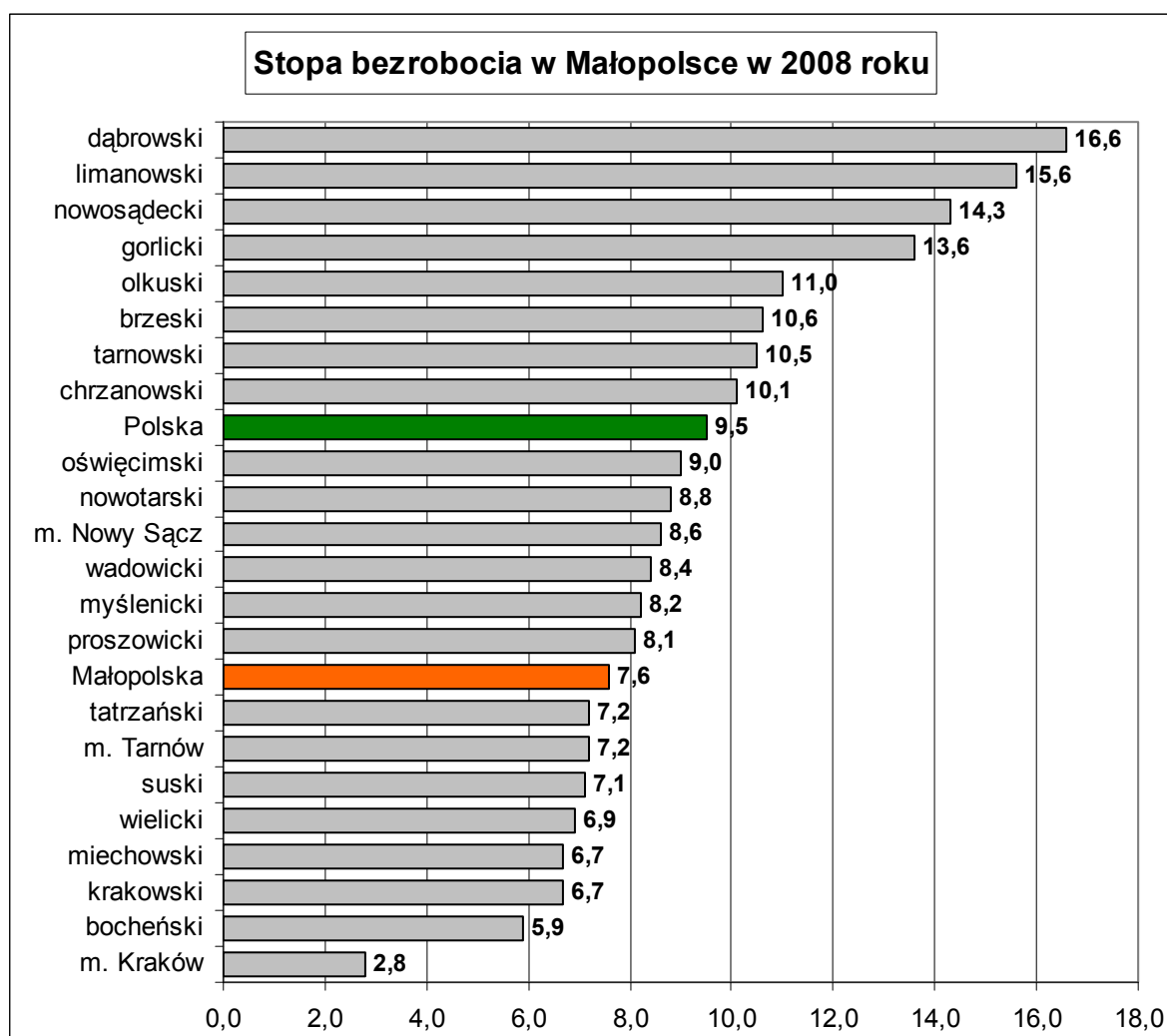
Małopolska charakteryzuje się występowaniem dysproporcji rozwojowych pomiędzy poszczególnymi powiatami. Centrum rozwoju województwa stanowi Kraków. Świadczy o tym

udział miasta w tworzeniu Produktu Krajowego Brutto regionu – w 2006 r. Kraków wytwarzał 42,8% PKB Małopolski, podczas gdy subregion oświęcimski 16,97%, nowosądecki 15,25%, krakowski 14,82%, a tarnowski 10,19%²⁹.

W obszarze rynku pracy o skali dysproporcji wewnątrz regionalnych świadczą:

▪ **Stopa bezrobocia na lokalnych rynkach pracy**

Bezrobocie w Małopolsce jest zróżnicowane terytorialnie. Najniższy poziom (niższy niż średnia wojewódzka) utrzymuje się w Krakowie, powiatach: bocheńskim, krakowskim, miechowskim, wielickim, suskim, tatrzańskim oraz Tarnowie. Najwyższym poziomem bezrobocia charakteryzują się powiaty Małopolski wschodniej – nowosądecki, dąbrowski, limanowski, gorlicki, brzeski, tarnowski; oraz dwa powiaty graniczące z województwem śląskim – chrzanowski i olkuski³⁰.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

²⁹ W oparciu o dane GUS – Bank Danych Regionalnych.

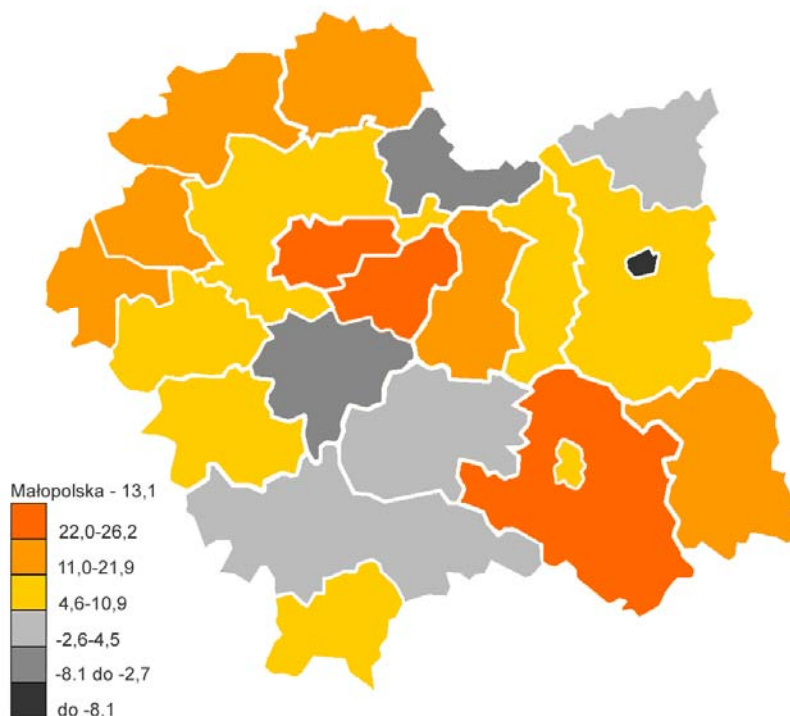
³⁰ Szerzej w *Rynek pracy w Małopolsce: Raport za rok w 2008*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 29-32.

Różnica stopy bezrobocia pomiędzy Krakowem, który charakteryzował się najniższą wartością wskaźnika (2,8%), a powiatem dąbrowskim (16,6%) wynosiła 13,8 punktu. Tym samym stopa bezrobocia w powiecie dąbrowskim stanowiła blisko sześciokrotność wskaźnika dla Krakowa - powiatu o najkorzystniejszej sytuacji pod względem poziomu bezrobocia. Analiza długoterminowych tendencji wskazuje, iż w okresach wzrostu bezrobocia różnice w rozstępie stopy bezrobocia pomiędzy powiatami ulegają zmniejszeniu, natomiast gdy poprawia się sytuacja na rynku pracy dysproporcje międzypowiatowe ulegają zwiększeniu. Przykładowo w latach 2002 – 2003 stopa bezrobocia rosła, wartość wskaźnika notowana dla powiatów o najwyższym poziomie bezrobocia była 2,6 razy większa niż dla Krakowa, który charakteryzuje się najniższym poziomem stopy bezrobocia w województwie. Postępujący spadek poziomu bezrobocia w regionie notowany od 2004 roku skutkował zwiększaniem się dysproporcji wewnątrz regionalnych w kontekście rynku pracy. Bardziej dynamiczny spadek liczby osób bezrobotnych w Krakowie prowadził do wzrostu rozbieżności pomiędzy powiatami o najniższym i najwyższym poziomie stopy bezrobocia, który w 2008 roku osiągnął poziom blisko 6 krotności stopy bezrobocia notowanej dla Krakowa³¹.

Obszarami, w których spadek liczby osób bezrobotnych na przestrzeni ostatniego roku był największy były: miasto Kraków (26,2%) oraz powiaty: wielicki (24,2%), nowosądecki (23,3%), chrzanowski (21,9%), gorlicki (19,1%) oraz bocheński (18,9%). W tym samym czasie miał miejsce wzrost liczby bezrobotnych w Tarnowie (8,1%) oraz powiatach proszowickim (5,7%) oraz myślenickim (2,7%).

³¹ Wartość ta w kolejnych latach kształtowała się na poziomie 2,8 w roku 2001, 2,6 w latach 2002-2003, 3,2 w roku 2004, 3,7 w roku 2005, 3,9 w roku 2006, 4,9 w 2007, 5,9 w 2008 oraz 5,5 w lutym 2009.

Zmiana liczby osób bezrobotnych w 2008 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

▪ Struktura zatrudnienia wg. sektorów

Udział poszczególnych sektorów w liczbie pracujących w poszczególnych powiatach Małopolski pozwala na następujące scharakteryzowanie powiatów: Kraków, Tarnów i Nowy Sącz charakteryzuje niewielki udział sektora rolniczego przy jednoczesnym ponad 60-procentowym udziale sektora usług. Podobnie w przypadku powiatu tatrzańskiego w usługach zatrudnionych jest 65,5% pracujących. W gospodarce powiatów oświęcimskiego i chrzanowskiego dominują sektory przemysłowy i usług, w których zatrudnionych jest łącznie ok. 90% mieszkańców powiatu. Natomiast w powiatach brzeskim, dąbrowskim, limanowskim, miechowskim, nowosądeckim, proszowickim i tarnowskim od 45% nawet do 75% osób pracuje w sektorze rolniczym³².

▪ Wskaźnik przedsiębiorczości

Zróźnicowanie powiatowe wskaźnika przedsiębiorczości jest znaczne. Powiaty o najwyższym poziomie wskaźnika przedsiębiorczości to miasto Kraków (140 podmiotów gospodarczych na tys. mieszkańców) oraz powiaty tatrzański (139) i olkuski (102). W roku 2008 powiat tatrzański charakteryzował się znacznym wzrostem tego wskaźnika. Najmniej

³² Szerzej w *Gospodarka, Przedsiębiorczość, Zatrudnienie w Małopolsce: Raport za rok w 2008*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 15-23.

podmiotów w stosunku do liczby mieszkańców istnieje w powiatach dąbrowskim (44) oraz tarnowskim (46). Wskaźnik przedsiębiorczości kształtuje się na poziomie niższym niż średnia dla Małopolski również w przypadku powiatów bocheńskiego, brzeskiego, chrzanowskiego, gorlickiego, krakowskiego, limanowskiego, miechowskiego, myślenickiego, nowosądeckiego, nowotarskiego, oświęcimskiego, proszowickiego, suskiego i Tarnowa³³.

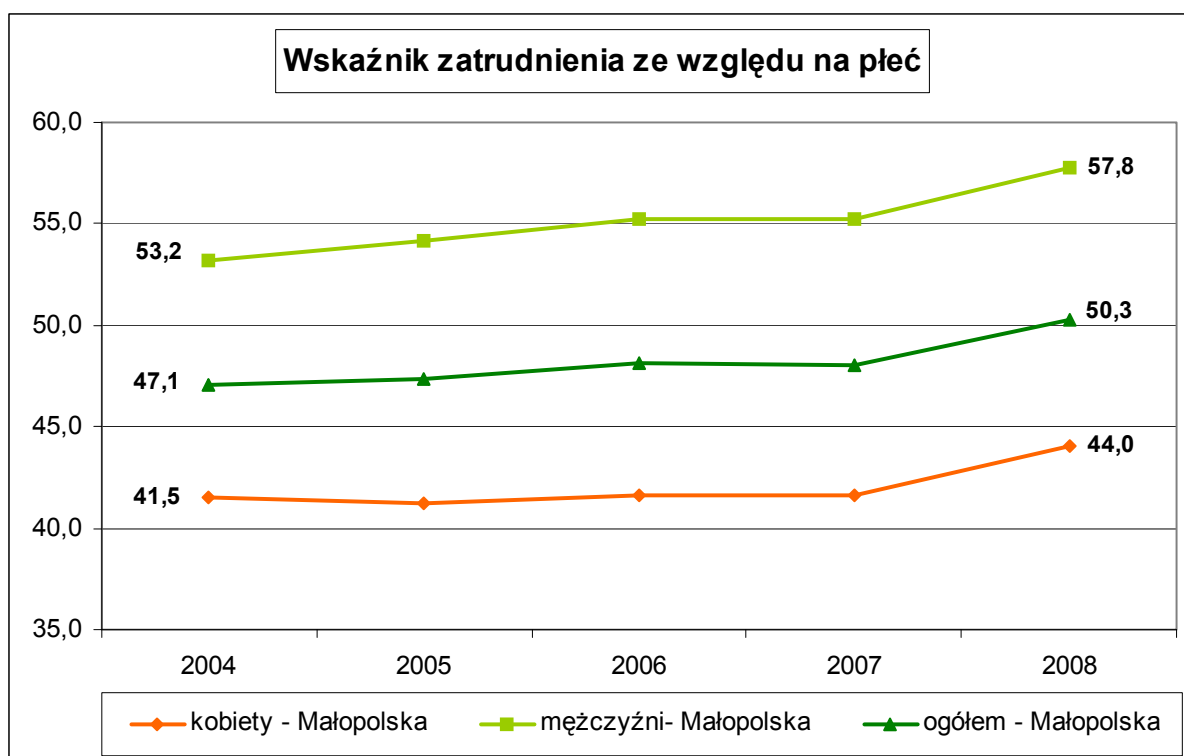
Kobiety na rynku pracy

Z danych statystycznych wynika, że kobiety są grupą mniej aktywną zawodowo niż mężczyźni. W 2008 roku współczynnik aktywności zawodowej kobiet kształtował się na poziomie 47,1 %, co oznacza, iż ponad połowa kobiet zamieszkujących Małopolskę pozostaje bierna zawodowo. Dla porównania zaledwie jeden na trzech mężczyzn pozostawał bierny zawodowo w analogicznym okresie, choć równocześnie wskaźnik aktywności zawodowej mężczyzn uległ nieznacznemu obniżeniu w stosunku do roku poprzedniego (o 0,3 punktu procentowego). W roku 2008 nastąpił nieznaczny wzrost aktywności kobiet na rynku pracy (o 0,6 punktu procentowego), jednak w perspektywie długoterminowej obserwowana była dezaktywizacja zawodowa kobiet. Dla porównania w 2004 roku współczynnik aktywności zawodowej kobiet kształtował się na poziomie 51%³⁴.

Również poziom zatrudnienia kobiet jest niższy niż w przypadku mężczyzn. Wskaźnik zatrudnienia kobiet w 2008 roku kształtował się na poziomie 44%, podczas gdy wartość wskaźnika dla mężczyzn wynosiła 57,8%. W okresie 2004-2008 dystans pomiędzy płciami wzrósł na niekorzyść kobiet. W opisywanym okresie w Małopolsce miał miejsce wzrost wskaźnika zatrudnienia dla mężczyzn o 4,6 punkta, podczas gdy dla kobiet jedynie o 2,5 punkta procentowego. Powyższe zjawisko potwierdza zależnością zatrudnienia kobiet i mężczyzn od koniunktury gospodarczej. W okresie wzrostu gospodarczego mężczyźni szybciej znajdują zatrudnienie, natomiast zatrudnienie kobiet zwiększa się już w trakcie dobrej koniunktury gospodarczej. Świadczy o tym trend w zakresie kształtowania się wskaźnik zatrudnienia. Na przestrzeni ostatnich pięciu lat wskaźnik zatrudnienia mężczyzn wykazywał tendencję wzrostową, natomiast analogiczny wskaźnik dla kobiet nie ulegał zasadniczym zmianom w latach 2004 - 2007, a względnie dynamiczny wzrost zanotowano dopiero w roku 2008.

³³ Szerzej w *Gospodarka, Przedsiębiorczość, Zatrudnienie w Małopolsce: Raport za rok w 2007*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 9 -14.

³⁴ Szerzej w *Rynek pracy w Małopolsce: Raport za rok w 2008*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 14-16.

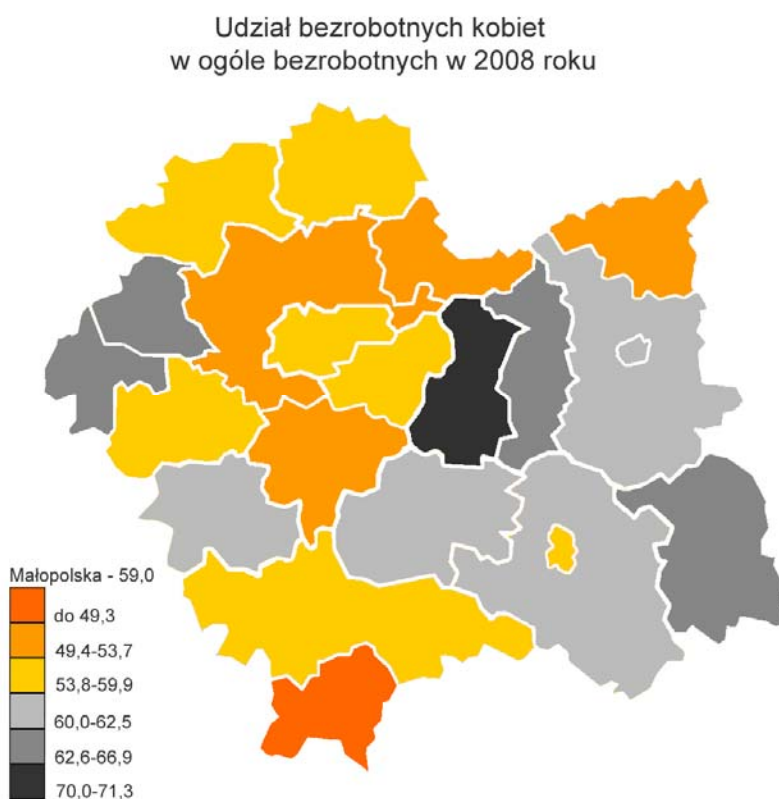
Źródło: opracowanie własne na podstawie *Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności*, GUS

Niższy poziom aktywności zawodowej i zatrudnienia kobiet jest konsekwencją szeregu czynników, głównie o charakterze społecznym. Współczesne trendy w zakresie edukacji skutkują wydłużaniem procesu edukacji oraz coraz większą liczbą osób kontynuujących kształcenie na studiach wyższych. Jest to najczęściej równoznaczne z wydłużaniem okresu bierności zawodowej osób młodych. Na poziom aktywności zawodowej i zatrudnienia kobiet wpływa fakt, iż kobiety częściej niż mężczyźni decydują się na kontynuację nauki. Kolejnym czynnikiem, który wraz z edukacją, znajduje odzwierciedlenie we współczynniku aktywności zawodowej kobiet jest wcześniejsze opuszczanie rynku pracy przez aktywne zawodowo kobiety – w Małopolsce średnik wiek dezaktywizacji zawodowej kobiet wynosi 53 lata. Sytuację kobiet na rynku pracy determinują również role społeczne tj. pełnienie obowiązków opiekuńczych nad osobami zależnymi (najpierw w młodości nad dziećmi, osobami chorymi oraz starszymi, z kolei na starość nad wnukami). Czynniki decydującymi o tym, że pozycja kobiet na rynku pracy jest gorsza niż mężczyzn są m.in.³⁵:

- niższa ocena pracy kobiet dokonywana przez pracodawców, przez co pracodawcy chętniej zatrudniają mężczyzn.
- mniejsze doświadczenie zawodowe wynikające z czasowego pozostawania poza rynkiem pracy ze względu na pełnione funkcje opiekuńcze.

³⁵ U. Sztanderska, *Działalność organizacji pozarządowych świadczących usługi na rynku pracy skierowane do kobiet*, FISE, Warszawa 2006

W ostatnich latach obserwowano wzrost udziału kobiet w strukturze osób bezrobotnych w regionie. W 2008 roku po raz pierwszy udział kobiet w statystykach bezrobotnych w Małopolsce uległ obniżeniu o 1,3 punktu procentowego i wynosił 59% (średnia dla Polski jest niższa i wynosi 56,6%). Jedynie w powiecie tatrzańskim kobiety stanowiły mniejszość wśród osób bezrobotnych (44,9%), w pozostałych powiatach Małopolski stanowiły ponad połowę zarejestrowanych bezrobotnych. Z małymi wyjątkami przestrzenne rozłożenie udziału bezrobotnych kobiet pokrywa się ze stopą bezrobocia. Tam gdzie stopa bezrobocia jest najniższa, udział bezrobotnych kobiet również jest niski. Udział bezrobotnych kobiet jest najniższy na Podhalu oraz w Krakowie i jego otoczeniu. Przyczyną takiego rozłożenia bezrobocia ze względu na płeć może być to, że w Krakowie i na Podhalu sektorem dającym największe zatrudnienie są usługi, w których tradycyjnie zatrudnienie kobiet jest wyższe³⁶.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Analiza regionalnej polityki rynku pracy prowadzi do stwierdzenia, że kobiety częściej niż mężczyźni są odbiorcami działań realizowanych w Małopolsce. Kobiety częściej korzystały z usług poradnictwa i informacji zawodowej oferowanych przez wojewódzki i powiatowe urzędy

³⁶ Szerzej w *Rynek pracy w Małopolsce: Raport za rok w 2007*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 34 – 36.

pracy³⁷. Również w przypadku działań Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich (SPO RZL) wdrażanych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, a realizowanych przez powiatowe urzędy pracy, kobiety były głównymi odbiorcami oferowanego wsparcia³⁸. W ramach Działania 1.2 Perspektywy dla młodzieży SPO RZL od początku realizacji Działania 1.2 do końca grudnia 2007 roku wsparciem objęto 16 413 kobiet, co stanowiło 64% ogółu uczestników projektów. Natomiast w ramach Działania 1.3 Przeciwdziałanie i zwalczanie długotrwałego bezrobocia SPO RZL udział kobiet w ogóle osób objętych wsparciem w latach 2004 – 2008 wyniósł 54% - w projektach uczestniczyło 8 733 kobiet. Powyższe tendencje znalazły odzwierciedlenie w strukturze osób aktywizowanych przez powiatowe urzędy pracy w 2008 roku w ramach projektów finansowanych z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, gdyż kobiety stanowiły 63% osób objętych wsparciem. Kobiety z większą determinacją poszukują pracy, ale mimo wyższego przeciętnie, niż mężczyźni, wykształcenia mają, większe problemy ze znalezieniem zatrudnienia i z reguły znacznie dłużej pozostają na bezrobociu. Potwierdza to tezę o trudniejszej sytuacji kobiet na rynku pracy. Kobiety bezrobotne częściej są uczestniczkami programów aktywizacyjnych finansowanych z Funduszu Pracy i Europejskiego Funduszu Społecznego. Instrumentami, w których zdecydowanie częściej niż mężczyźni uczestniczyły bezrobotne kobiety były staże, przygotowanie zawodowe w miejscu pracy, prace interwencyjne oraz prace społecznie użyteczne.

Większa aktywność kobiet jest również widoczna w projektach z zakresu wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (77% uczestników projektów w ramach Priorytetu VII PO KL) oraz w projektach edukacyjnych (64% uczestników w ramach Priorytetu IX PO KL). Także w przedsięwzięciach zorientowanych na podnoszenie kwalifikacji osób pracujących dwóch na trzech uczestników stanowią kobiety. Trend dot. struktury płci w działaniach ukierunkowanych na zwiększanie adaptacyjności kadr regionu obserwowany był również w poprzedniej perspektywie finansowej (Priorytet II Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego).

Długotrwałe bezrobocie

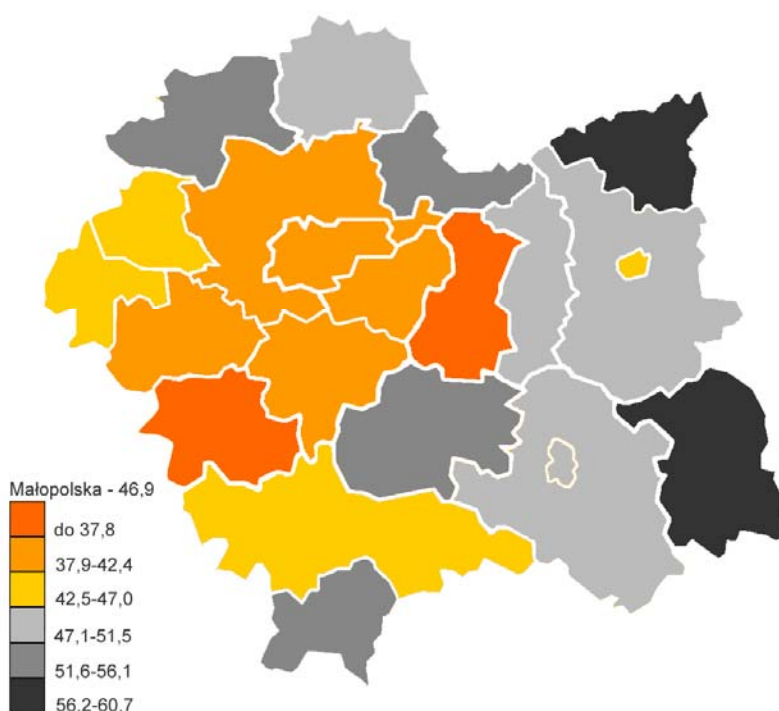
Osoby długotrwałe bezrobotne są uznawane za jedną z grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Długotrwałe bezrobotną jest osoba pozostająca w rejestrze powiatowego urzędu

³⁷ Szerzej w *Usługi rynku pracy realizowane przez publiczne służby zatrudnienia w Małopolsce, Raport za rok 2008*, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 9-22.

³⁸ Szerzej w *Programy operacyjne w obszarze rozwoju zasobów ludzkich w Małopolsce*, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 126-132.

pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat³⁹. Udział osób długotrwale bezrobotnych w Małopolsce w stosunku do ogółu bezrobotnych w 2008 roku wyniósł 46,9% i był niższy od wartości sprzed roku o ponad 12 punktów procentowych (średnia dla Polski wynosiła 51,1%). Najwyższy udział osób długotrwale bezrobotnych utrzymuje się w powiatach: dąbrowskim (60,7%), gorlickim (57,5%), limanowskim (55,4%). Najniższą wartością wskaźnika charakteryzowały się powiaty suski (33,2%), bocheński (37,5%), krakowski (38,4%), myślenicki (38,7%), oraz wadowicki (41,7%)⁴⁰. We wszystkich powiatach województwa małopolskiego obserwowane było wzmożone przechodzenie osób długotrwale bezrobotnych do zatrudnienia. Największe odpływy z tej grupy miały miejsce w Krakowie (45,1% ogółu długotrwale bezrobotnych) oraz powiatach: bocheńskim, wielickim, suskim, nowosądeckim, oświęcimskim oraz chrzanowskim. Najmniejsza poprawa sytuacji osób długotrwale bezrobotnych miała miejsce w powiatach proszowickim (odpływ rzędu 7,7%), dąbrowskim, nowotarskim oraz tatrzańskim.

Udział osób długotrwale bezrobotnych w 2008 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Powyższe dane jednoznacznie wskazują, iż znaczny popyt na pracę pozwolił na aktywizację szczególnie trudnej grupy osób bezrobotnych. Osoby długotrwale pozostające bez pracy zazwyczaj posiadają kwalifikacje niedostosowane do potrzeb lokalnej gospodarki i nie są w

³⁹ Do tego okresu nie wlicza się czasu odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych.

⁴⁰ Szerzej w *Rynek pracy w Małopolsce: Raport za rok w 2008*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 38-40.

stanie samodzielnie poradzić sobie z powrotem na rynek. Dodatkowym utrudnieniem dla tych osób jest stopniowe wykluczanie nie tylko z aktywności zawodowej, ale również pozostałych sfer życia społecznego. Nie mniej jednak zdarzają się przypadki osób długotrwale bezrobotnych, które wykonują pracę w szarej strefie pomimo rejestracji w PUP. W takiej sytuacji status bezrobotnego daje możliwość uzyskania ubezpieczenia społecznego i zdrowotnego, a osoby te nie są zainteresowane podjęciem legalnego zatrudnienia. Powyższa sytuacja jest efektem rozwiązań prawnych dot. polskiego systemu zabezpieczeń społecznych, a oszacowanie jej skali jest utrudnione. Należy pamiętać, iż powyższego zjawiska bynajmniej nie można uogólniać w odniesieniu do całej populacji osób bezrobotnych. Bezrobocie, szczególnie długotrwale, jest problemem społecznym, a przyczyny pozostawania bez zatrudnienia powinny być diagnozowane w ujęciu jednostkowym. Skuteczna aktywizacja zawodowa długotrwale bezrobotnych jest zadaniem skomplikowanym i kosztownym, gdyż wymaga spersonalizowanego podejścia do osoby bezrobotnej.

Ze względu na ustawowy zakres zadań powiatowe urzędy pracy są one instytucjami, które w największym stopniu wspierają osoby długotrwale bezrobotne w powrocie do zatrudnienia. Działania te są finansowane zarówno ze środków Funduszu Pracy, jak i Europejskiego Funduszu Społecznego (Działanie 1.3 Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich 2004 - 2006 oraz Poddziałania 6.1.3 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 - 2013). Osoby długotrwale bezrobotne stanowiły 34,7% spośród wszystkich uczestników aktywnych programów rynku pracy. Osoby długotrwale pozostające bez zatrudnienia stanowiły najliczniejszą grupę uczestników prac społecznie użytecznych (80%), robót publicznych (68%), przygotowania zawodowego w miejscu pracy (60,6%). Powyższe formy pozwalają bowiem na bezpośredni kontakt z zatrudnieniem oraz aktualizację kwalifikacji, czy umiejętności pracowniczych. Tym samym prowadzą do przełamywania postaw bezradności oraz zniechęcenia do aktywnego poszukiwania pracy często towarzyszących długotrwałemu bezrobociu.

Osoby długotrwale bezrobotne mogły skorzystać z różnorodnych form wsparcia dostępnych w ramach Priorytet VII Promocja integracji społecznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Długotrwale bezrobotni stanowili 40% odbiorców wsparcia realizowanego przez ośrodki pomocy społecznej oraz 15% uczestników projektów wyłonionych w wyniku konkursów ogłaszanych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie. W obu przypadkach głównym celem przedsięwzięć było rozwiązanie problemu niskich kwalifikacji uczestników oraz braku umiejętności poruszania się po rynku pracy.

Sytuacja osób powyżej 50 roku życia na rynku pracy

Dane statystyczne wskazują, iż osoby po 50. roku życia charakteryzują się niską aktywnością zawodową. Wskaźnik zatrudnienia dla grupy osób powyżej 50. roku życia kształtował się w roku 2007 roku na poziomie 27,2% i był niższy niż w roku poprzednim. Niski wskaźnik zatrudnienia obserwowany w odniesieniu do grupy 50+ jest powodowany szybkim przechodzeniem w stan bierności zawodowej. Wśród przyczyn niskiej aktywności zawodowej osób po 50. roku życia można wymienić przejście na emeryturę, konieczność opieki nad osobami zależnymi, czy niepełnosprawność. Mimo wyznaczonego wieku, który uprawnia do przechodzenia na emeryturę (60 dla kobiet oraz 65 dla mężczyzn) większość osób wcześniej kończy swą aktywność zawodową. W Małopolsce średni wiek dezaktywizacji zawodowej wynosi 54 lata⁴¹, przy czym kobiety z rynku pracy odchodzą o rok wcześniej. Tym samym populacja osób aktywnych zawodowo w wieku 50+ jest nieproporcjonalnie mała w odniesieniu do ogółu osób w wieku produkcyjnym powyżej 50 roku życia⁴². Problem utrzymania aktywności zawodowej osób po 50. roku życia ma nie tylko wymiar ekonomiczny, demograficzny, ale również psychologiczny – społeczny. Decyzja o dezaktywizacji zawodowej często powodowana jest lękiem przed utratą pracy na rzecz młodszych i lepiej wykształconych pracowników, a w konsekwencji znalezieniem się w sytuacji bezrobocia – często bezrobocia długotrwałego. Równocześnie, ocena własnej sytuacji na rynku pracy oraz możliwości znalezienia zatrudnienia jest w grupie 50+ relatywnie niska⁴³. Emerytura postrzegana jest jako korzystniejsze rozwiązanie od potencjalnej utraty pracy, gdyż gwarantuje stabilność dochodów, choć równocześnie są one niższe od poprzedniego wynagrodzenia. Równocześnie część osób odchodząc na emeryturę nie rezygnuje z aktywności zawodowej decydując się na kontynuowanie dotychczasowego zatrudnienia na część etatu lub podejmowanie różnorodnych prac dorywczych.

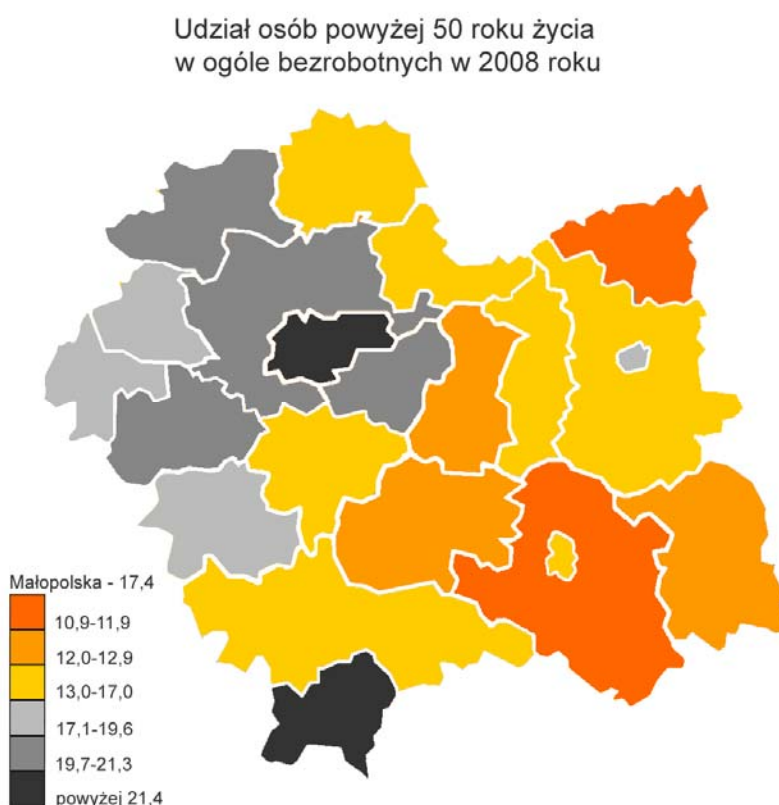
Udział osób bezrobotnych w powyżej 50. roku życia w Małopolsce w 2008 roku wynosił 17,4% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych i nieznacznie zmniejszył się w porównaniu do poprzedniego roku. Nie mniej jednak w perspektywie ostatnich kilku lat obserwowano wyraźny trend wzrostu udziału osób po 50. roku życia w strukturze zarejestrowanych bezrobotnych. Wartość dla Małopolski była niższa od wartości dla Polski (21,6%), co wskazuje na relatywnie lepszą sytuację w Małopolsce. Wskaźnik udziału osób bezrobotnych powyżej 50. roku życia przyjmuje niskie wartości w powiatach, w których wskaźnik udziału

⁴¹ M. Fronczek, N. Laurisz, *Rynek pracy w Małopolsce w świetle wskaźników opartych na badaniach sondażowych*, w: J. Górniak, S. Mazur (red.) *Diagnoza rynku pracy i wykluczenia społecznego w Małopolsce. Refleksja nad wykorzystaniem wskaźników*, MSAP AE, Kraków, 2007

⁴² Szerzej w *Rynek pracy w Małopolsce: Raport za rok w 2007*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 12 - 17.

⁴³ M. Boni, *Generacja 50+: problemy, wyzwania, szanse*, w: *Rynek pracy a osoby bezrobotne 50+. Bariery i szanse*, Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce, Warszawa 2007.

osób do 25. roku życia był wysoki. Najniższy udział w ogóle bezrobotnych osób powyżej 50. roku życia miał miejsce w powiatach: dąbrowskim (10,9%), nowosądeckim (11,9%), limanowskim (12,5%), gorlickim (12,8%), tarnowskim (13,3%), brzeskim (14%) oraz proszowickim (14,3%)⁴⁴. Wysoki udział osób bezrobotnych powyżej 50. roku życia miał miejsce w tych samych powiatach co w poprzednim roku tj. w Krakowie (28,3%), powiatach tatrzańskim (24,7%) oraz wielickim (21,3%).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Analiza subsydiowanych programów rynku pracy realizowanych przez powiatowe urzędy pracy w 2008 roku prowadzi do stwierdzenia, iż osoby bezrobotne po 50. roku życia są jedną z grup, które w najmniejszym stopniu korzystają z dostępnych form wsparcia. W 2008 roku osoby z tej grupy wiekowej stanowiły 11% uczestników, podczas gdy ich udział w ogóle zarejestrowanych bezrobotnych wynosił 17,4%. Najliczniejsza grupa osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 roku życia podniosła kwalifikacje w drodze szkoleń - osoby te stanowiły 14,7% ogółu bezrobotnych uczestniczących w szkoleniach (tj. dwukrotnie więcej niż w roku poprzednim). Kolejne formy wsparcia, na które kierowano osoby z grupy 50+ to

⁴⁴ Szerzej w *Rynek pracy w Małopolsce: Raport za rok w 2008*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 34-36.

równocześnie instrumenty charakteryzujące się największym udziałem osób 50+ w ogóle aktywizowanych bezrobotnych. Są to roboty publiczne (udział grupy 50+ to 36,1%), prace społecznie użyteczne (31% ogółu) oraz prace interwencyjne (20,5% ogółu aktywizowanych). Osoby bezrobotne po 50. roku życia względnie rzadko uczestniczyły w przygotowaniu zawodowym (12% ogółu uczestników) oraz stanowiły zaledwie 5,8% ogółu bezrobotnych, którzy otrzymali dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej⁴⁵.

W przypadku PO KL do celów sprawozdawczych zasadniczo wydzielono grupy wiekowe 25 – 54 oraz 55 - 64, tylko w pojedynczych przypadkach stosując dodatkowy wskaźnik odnoszący się do osób po 50 roku życia. Tym samym nie jest możliwe precyzyjne oszacowanie efektów interwencji w ramach PO KL w odniesieniu do grupy 50+. Analiza struktury wiekowej osób wspieranych poprzez PO KL w 2008 roku wskazuje na niewielki udział osób po 55 roku życia. Analiza działań skierowanych do bezrobotnych, biernych zawodowo i osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej wskazuje, iż 12% uczestników to osoby powyżej 50 roku życia, ale zaledwie 3% ogółu uczestników stanowią osoby powyżej 55 roku życia. W przypadku działań z zakresu integracji społecznej blisko co dziesiąty uczestnik należał do grupy wiekowej 55+. Natomiast w przypadku działań ukierunkowanych na rozwój edukacji udział osób powyżej 55 roku życia kształtował się na poziomie 1%, co jest konsekwencją samej konstrukcji Priorytetu IX Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach (większość działań adresowana jest do systemu oświaty – szkół, uczniów, nauczycieli). Odmiennie kształtuje się sytuacja w przypadku działań zorientowanych na podnoszenie kwalifikacji pracujących mieszkańców Małopolski. Konkurs ogłoszony w roku 2007 ukierunkowany był wyłącznie na projekty dla osób pracujących w wieku powyżej 45 roku życia. Tym samym spośród 1,5 tys. osób, które były zainteresowane podnoszeniem kwalifikacji w ramach projektów finansowanych z PO KL 79% stanowiły osoby pomiędzy 45 a 54 rokiem życia, natomiast 21% ogółu uczestników była w wieku powyżej 55 roku życia. Natomiast pod względem charakteru oferowanych form wsparcia projekty obejmowały głównie szkolenia ukierunkowane na podnoszenie kompetencji kluczowych, w tym głównie umiejętności z zakresu technik informatycznych i językowych.

Młodzi na rynku pracy

Trendy rozwoju demograficznego zarówno Polski, jak i Małopolski, mają charakter cykliczny. W ostatnich latach w wiek produkcyjny (15 – 59/64) wkraczały kolejne roczniki wyżu demograficznego lat osiemdziesiątych, przy czym nie było to równoznaczne z podjęciem

⁴⁵ Szerzej w *Usługi rynku pracy realizowane przez publiczne służby zatrudnienia w Małopolsce, Raport za rok 2008*, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 47-60.

aktywności zawodowej. Ze względu na systematyczny wzrost popularności kontynuacji kształcenia na wyższych uczelniach następowało wydłużenie okresu bierności zawodowej młodych osób. Równocześnie, ukończenie studiów wyższych nie gwarantuje znalezienia zatrudnienia. Wraz ze wzrostem wśród Małopolan udziału osób z wyższym wykształceniem zwiększa się także udział bezrobotnych z takim wykształceniem. Ma to zapewne związek ze zjawiskiem „inflacji dyplomów” – rynek pracy nie jest w stanie zaoferować odpowiedniej pracy tak dużej ilości absolwentów szkół wyższych. Szczególnie dotyczy to absolwentów kierunków ekonomicznych i społecznych. Pomimo faktu, że popyt na osoby posiadających wykształcenie w zakresie nauk ekonomicznych lub społecznych jest niższy niż podaż, od kilku lat kierunki te cieszą się największą popularnością⁴⁶. Ponadto, wzrost liczby miejsc na studiach wyższych nie idzie w parze ze wzrostem jakości kształcenia, a wiedza uzyskiwana w procesie edukacji często ma charakter wyłącznie teoretyczny. Należy również pamiętać, iż popyt na pracę absolwentów, a w ostatnich latach także studentów, jest silnie zróżnicowany terytorialnie. Przykładem może być Kraków przyciągający coraz większą liczbę firm z sektora usług dla biznesu (tzw. Business Process Outsourcing oraz Shared Services Centers), których wymagania dot. znajomości języków obcych skutkują zatrudnianiem głównie osób młodych.

Wskaźnik zatrudnienia osób młodych jest bezpośrednio zależny zarówno od koniunktury gospodarczej, jak i preferencji edukacyjnych osób młodych. Wartości wskaźnika zatrudnienia w grupie wiekowej 15-29 lat kształtują się na relatywnie niskim poziomie – w 2007 r. wartość wskaźnika dla Małopolski wyniosła 43,1%, a dla Polski – 42,5%. Należy pamiętać, iż osoby należące do grupy 15-29 lat do 18 roku życia są objęte obowiązkiem szkolnym i obowiązkiem nauki, następnie często decydują się na kontynuowanie nauki w szkołach policealnych i w formie studiów wyższych. Obserwowana jest tendencja wzrostu wskaźnika zatrudnienia w grupie 15 – 29 lat, co wiąże się z podejmowaniem pracy przez młodzież jeszcze w czasie trwania nauki. W latach 2003 – 2007 wskaźnik zatrudnienia osób młodych w wieku 15 – 29 lat wzrósł o 6 punktów procentowych. Analiza wskaźnika zatrudnienia ze względu na płeć wskazuje, iż mężczyźni szybciej niż kobiety rozpoczynają pracę zawodową. Wskaźnik zatrudnienia dla mężczyzn w wieku 15-29 lat wynosi 47,3% i jest o 13 punktów wyższy niż wartość wskaźnika dla kobiet⁴⁷.

Trudna sytuacja młodych na rynku pracy wynika również z braku umiejętności aktywnego poszukiwania pracy, których nie uzyskali w trakcie edukacji szkolnej. Coraz większe

⁴⁶ Szerzej w *Edukacja i kształcenie w Małopolsce: Raport za rok w 2008*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 16-19.

⁴⁷ Szerzej w *Rynek pracy w Małopolsce: Raport za rok w 2008*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 17-20.

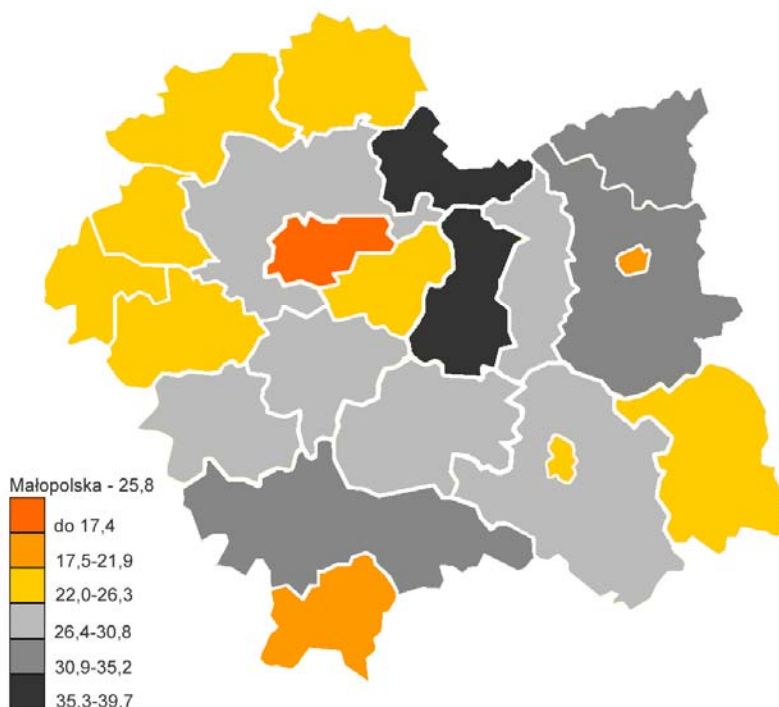
zainteresowanie młodzieży wiedzą na temat planowania kariery zawodowej jest wyraźnie widoczne w strukturze klientów Wojewódzkiego Urzędu Pracy - Centrów Informacji i Planowania Kariery Zawodowej. Osoby do 25 roku życia stanowią 27% wszystkich klientów urzędów pracy w zakresie poradnictwa zawodowego⁴⁸.

Udział osób do 25. roku w strukturze bezrobotnych wynosi w Małopolsce 25,8%, natomiast jeśli rozszerzymy grupę wiekową to okaże się, iż ponad połowa bezrobotnych w Małopolsce (54%) to osoby poniżej 35 roku życia. Udział osób do 25 roku życia wzrósł w rejestrach powiatowych urzędów pracy wzrósł w stosunku do roku poprzedniego. Najniższy poziom bezrobocia wśród osób najmłodszych występuje kolejno w: Krakowie (12,9%), Tarnowie (21%), powiatach tatrzańskim (21,8%), wielickim (22,8%), olkuskim (23%) oraz Nowym Sączu (23,3%). Opierając się na danych powiatowych urzędów pracy w Małopolsce najwyższy udział osób do 25. roku życia wśród bezrobotnych miał miejsce w powiatach proszowickim (39,7%), bocheńskim (36,1%) oraz nowotarskim (32,2%). Przestrzenne rozlokowanie wartości wskaźnika wskazuje na miasta i na tereny wysoko zurbanizowane jako te, które cechują się niższym udziałem osób młodych wśród ogółu bezrobotnych. Przyczyną dla takiej sytuacji jest relatywnie lepsza sytuacja na wskazanych lokalnych rynkach pracy (szczególnie w miastach)⁴⁹.

⁴⁸ Szerzej w *Usługi rynku pracy realizowane przez publiczne służby zatrudnienia w Małopolsce, Raport za rok 2008*, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 11-21.

⁴⁹ Szerzej w *Rynek pracy w Małopolsce: Raport za rok w 2008* Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 32-34.

Udział osób do 25 roku życia
w ogóle bezrobotnych w 2008 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Powiatowe urzędy pracy wspierają start zawodowy bezrobotnych do 25 roku życia w ramach działalności ustawowej oraz projektów finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego⁵⁰. Jedną z podstawowych form aktywizacji kierowaną do tej grupy są staże⁵¹. Liczba osób objętych tą formą wsparcia rosła sukcesywnie od 2004 r. W 2008 r. uczestnictwo w stażu rozpoczęły 11 552 osoby, czyli 2,2% (249 osób) więcej niż rok wcześniej. Do osób młodych kierowano również wsparcie w postaci prac interwencyjnych (40% ogółu osób uczestniczących w tej formie wsparcia), szkoleń pozwalających na uzyskanie bądź podniesienie kwalifikacji zawodowych (25%), przygotowania zawodowego w miejscu pracy (22%) oraz wspierania rozpoczynania działalności gospodarczej (20%).

W roku 2008 powiatowe urzędy pracy zakończyły również realizację projektów skierowanych do osób bezrobotnych do 25 roku życia w ramach Działania 1.2 SPO RZL Perspektywy dla młodzieży. Dostępne formy wsparcia, tj. subsydiowane zatrudnienia, staże, doradztwo i szkolenia, poradnictwo zawodowe; miały na celu wyposażenie młodych bezrobotnych w

⁵⁰ Osoby młode wspierane były w ramach Działania 1.2 SPO RZL Perspektywy dla młodzieży oraz projektów systemowych w ramach Poddziałania 6.1.3 PO KL Poprawa zdolności do zatrudnienia oraz podnoszenie poziomu aktywności zawodowej osób bezrobotnych.

⁵¹ Zgodnie z Ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy program ten przeznaczony jest dla osób młodych tj. osób do 25 r. ż. oraz osób do 27 r. ż. w okresie 12 m-cy od dnia określonego w dyplomie, świadectwie lub innym dokumencie poświadczającym ukończenie szkoły wyższej i ma na celu ułatwienie im zdobycia doświadczenia zawodowego.

umiejętności i kwalifikacje zawodowe oraz doświadczenie zawodowe wymagane przez pracodawców. Od początku realizacji Działania 1.2 SPO RZL na wsparcie osób bezrobotnych poniżej 25 roku życia przeznaczono blisko 81,3 mln zł. W ramach projektów wsparciem objęto łącznie 25 518 osób. Najczęściej stosowaną formą aktywizacji były usługi pośrednictwa zawodowego i pośrednictwa pracy, a także staże i szkolenia zawodowe. W ciągu 4 lat realizacji projektów sukcesywnie wzrastało zainteresowanie jednorazowymi środkami na podjęcie działalności gospodarczej, natomiast zmniejszał się udział subsydiowanego zatrudnienia wśród wszystkich aktywnych form wsparcia. Realizacja w/w form wsparcia pozwoliła osiągnąć główny cel Działania 1.2 SPO RZL, jakim było udzielenie możliwie pełnego wsparcia poprzez działania wspierające i promujące zatrudnienie oraz samozatrudnienie młodzieży, w tym absolwentów wszystkich typów szkół.

4. REALIZACJA REGIONALNEJ POLITYKI RYNKU PRACY

Polityka rynku pracy realizowana jest zarówno na poziomie ogólnopolskim, jak i regionalnym. Powyższa specyfika jest spowodowana zróżnicowaniem poszczególnych regionalnych i lokalnych rynków pracy, a w efekcie koniecznością reagowania na możliwi najniższym poziomie i dostosowania instrumentów rynku pracy do zidentyfikowanych potrzeb. Samorząd Województwa Małopolskiego rokrocznie opracowuje Regionalny Plan Działań na rzecz Zatrudnienia. Plan tworzony jest w formule partnerskiej przy udziale instytucji działających na rzecz rynku pracy i rozwoju zasobów ludzkich w Małopolsce. Dokument określa regionalne cele polityki rynku pracy na dany rok w oparciu o Strategię Rozwoju Województwa Małopolskiego oraz diagnozę regionalnego rynku pracy, a także wskazuje przedsięwzięcia podejmowane w danym roku przez Samorząd Województwa Małopolskiego i instytucje regionalne w celu rozwoju zasobów ludzkich w Małopolsce. W ramach zadań Regionalnego Planu Działań na Rzecz Zatrudnienia na rok 2008 zrealizowano usługi dla 531 404⁵² osób, na łączną kwotę 303 mln zł⁵³. Efektem realizowanych działań było podjęcie pracy przez 88,8 tys. osób; podniesienie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji przez 116,9 tys. osób, a także utworzenie 6,3 tys. nowych miejsc pracy w Małopolsce.

Głównymi filarami regionalnej polityki rynku pracy są działania finansowane z Funduszu Pracy oraz Europejskiego Funduszu Społecznego. Środki Funduszu Pracy w głównej mierze wspierają aktywizację zawodową osób bezrobotnych na regionalnym rynku pracy poprzez usługi świadczone przez system Powiatowych Urzędów Pracy⁵⁴. W 2008 roku małopolskie powiatowe urzędy pracy dysponowały kwotą 192 mln zł przeznaczoną na wsparcie osób bezrobotnych w skutecznym powrocie do zatrudnienia, co umożliwiło objęcie aktywnymi programami rynku pracy 39 278 osób. W ramach działań powiatowych urzędów pracy na rzecz osób bezrobotnych wzmożony nacisk kładziony jest na aktywizację osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy, a więc bezrobotnych do 25. roku życia i powyżej 50. roku życia, bezrobotnych długotrwale lub kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka, bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych, bez doświadczenia zawodowego lub bez wykształcenia średniego, bezrobotnych samotnie wychowujących co najmniej jedno

⁵² Liczba ta nie jest równoznaczna z liczbą uczestników działań realizowanych w ramach Programu, gdyż jedna osoba mogła uczestniczyć w kilku formach wsparcia. Bardziej szczegółowe informacje znajdują się w *Regionalnym Planie Działań na Rzecz Zatrudnienia na rok 2008* oraz *Regionalnym Planie Działań na Rzecz Zatrudnienia na rok 2009*, dokumenty są dostępne na <http://www.wup-krakow.pl>.

⁵³ Kwota obejmuje wyłącznie środki wydatkowane w ramach poszczególnych zadań regionalnego Planu Działań na Rzecz Zatrudnienia w roku 2008.

⁵⁴ Klientami PUP i Centrów Informacji i Planowania Kariery Zawodowej są nie tylko osoby bezrobotne, ale również poszukujące pracy, pracodawcy, a także młodzież korzystająca z poradnictwa zawodowego. Szerzej w *Usługi rynku pracy realizowane przez publiczne służby zatrudnienia w Małopolsce, Raport za rok 2008*, <http://www.wup-krakow.pl>.

dziecko do 18. roku życia, bezrobotnych niepełnosprawnych oraz osób, które po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęli zatrudnienia. Ze względu na specyficzne trudności na rynku pracy osób należących do powyższych grup wymagają one wzmożonej uwagi, zindywidualizowanego podejścia, a często również bardziej kompleksowego wsparcia, które ułatwi im wejście na rynek pracy lub reintegrację zawodową.

Wsparcie dla osób bezrobotnych to jeden z aspektów regionalnej polityki rynku pracy wpisujący się w szerszy cel podniesienia jakości zasobów ludzkich regionu. Wymiar ten jest powiązany z działaniami na rzecz integracji społecznej oraz wzmacniania spójności społecznej w regionie. Warto zwrócić uwagę, iż część barier w dostępie do zatrudnienia wynika z określonych problemów społecznych, i odwrotnie – brak pracy jest często przyczyną problemów, a nawet wykluczenia społecznego. Dzięki dostępności środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki możliwe było zintensyfikowanie działań zorientowanych na osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Tylko w roku 2008 wartość przewidzianych do realizacji projektów z zakresu integracji społecznej wyniosła 44 mln zł, natomiast na rok 2009 przewidziano do zakontraktowania ponad 58 mln zł. Projekty, których realizacja rozpoczęła się w 2008 roku, adresowały wsparcie do 5,5 tys. osób, przy czym w ubiegłym roku udział w nich rozpoczęło 2,4 tys. osób, a liczba uczestników projektów z zakresu pomocy społecznej w kolejnych latach będzie wzrastać⁵⁵.

Niezwykle ważnym aspektem regionalnej polityki rynku pracy jest dążenie do zmniejszania wewnątrzregionalnych dysproporcji rozwoju. Służą temu zasady podziału środków Funduszu Pracy uwzględniające zróżnicowanie powiatowych rynków pracy, w tym liczbę osób bezrobotnych, poziom stopy bezrobocia oraz udział grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Zastosowanie powyższych kryteriów pozwala na kierunkowanie wsparcia na lokalne rynki pracy, na których niezbędna jest wzmożona interwencja, gdyż wewnętrzny potencjał nie pozwala na samodzielne zmniejszanie dysproporcji rozwoju. Analogiczne przesłanki występują w przypadku programowania wsparcia w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. W ramach PO KL wydzielono działania ukierunkowane wyłącznie na mieszkańców obszarów wiejskich i małych miast, których celem jest podniesienie aktywności zawodowej, wspieranie spójności społecznej, integracja społeczności lokalnej oraz podnoszenie poziomu wykształcenia. Pobudzenie aktywności mieszkańców ma opierać się na promowaniu inicjatyw oddolnych, a więc wspieraniu rozwoju na bazie potencjału mieszkańców tych obszarów. Równie ważnym aspektem jest wyrównywanie szans

⁵⁵ Szerzej w *Programy operacyjne w obszarze rozwoju zasobów ludzkich w Małopolsce*, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 28-47.

edukacyjnych możliwe dzięki zwiększeniu dostępu do edukacji przedszkolnej, wdrażaniu programów ukierunkowanych na zmniejszanie barier w dostępie do edukacji, czy dysproporcji w osiągnięciach edukacyjnych, gdyż to właśnie kapitał ludzki jest podstawowym determinantem rozwoju.

Działania na rzecz stałego wspierania podwyższania wykształcenia i kwalifikacji, a więc podnoszenia jakości kapitału ludzkiego Małopolski, zajmują szczególne miejsce w regionalnej polityce rynku pracy. Działania te są realizowane zgodnie z ideą uczenia się przez całe życie, a wsparcie obejmuje zarówno edukację szkolną, jak i pozaszkolne formy kształcenia. W ramach wyrównywania szans edukacyjnych uczniów i podnoszenia jakości systemu kształcenia rozpoczęto m.in. realizację programów rozwojowych szkół ogólnokształcących i zawodowych wspierających rozwój kompetencji i poziomu wiedzy uczniów, projekty ukierunkowane na podnoszenie kwalifikacji nauczycieli, oraz działania prowadzące do zwiększenia dostępności edukacji przedszkolnej. Łącznie wsparcie kierowane jest do ponad 36 tys. osób, a wartość umów podpisanych w roku 2008 wynosi blisko 82 mln zł. Równolegle prowadzone są działania ukierunkowane na podnoszenie kwalifikacji kadr regionalnej gospodarki, w tym promowanie szerszego wykorzystanie potencjału naukowo-badawczego Małopolski na potrzeby gospodarki. W roku 2008 zakontraktowano na ten cel blisko 63 mln zł, a wsparcie adresowane było do ponad 6,1 tys. osób⁵⁶. Zbliżone kwoty zostały również przewidziane do zakontraktowania na rok 2009.

Równolegle realizowane są również inicjatywy, których celem jest wspieranie procesów modernizacyjnych w regionie. Przekształcenia struktury gospodarczej regionu w kierunku gospodarki opartej na wiedzy, a także reagowanie na zmiany będące efektem koniunktury gospodarczej, wymagają wspierania adaptacyjności przedsiębiorstw, a także ich pracowników. Ważne jest również wspomaganie osób odchodzących z rolnictwa, którym przydatne są nowe kwalifikacje umożliwiające skuteczne funkcjonowanie na rynku pracy. Wsparcie procesów modernizacyjnych i adaptacyjnych w regionalnej polityce rynku pracy jest tendencją długoterminową, która wspierana była także dzięki środkom Europejskiego Funduszu Społecznego zarówno w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego, jaki i Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki⁵⁷. Mając na uwadze pogorszenie koniunktury gospodarczej, w 2009 roku na wsparcie dla przedsiębiorstw przechodzących procesy restrukturyzacji i modernizacji oraz pomoc dla pracowników zagrożonych utratą pracy przeznaczono kwotę 12 mln zł.

⁵⁶ Szerzej w *Programy operacyjne w obszarze rozwoju zasobów ludzkich w Małopolsce*, <http://www.wup-krakow.pl>, str. 48-100.

⁵⁷ Ibidem, s. 160-165.

Regionalna polityka rynku pracy obejmuje cały szereg wzajemnie współzależnych kwestii problemowych. Wynika to z faktu, iż rozwój regionalnej gospodarki i rynku pracy nie może być postrzegany jednowymiarowo. Konieczne jest spojrzenie holistyczne pozwalające na określanie barier rozwoju, diagnozowanie ich przesłanek, a także określanie strategii rozwiązywania konkretnych problemów. Tym samym, oddziaływanie na regionalny rynek pracy wymaga nie tylko kompleksowego podejścia, ale przede wszystkim tworzenia partnerskich ram współpracy dla instytucji regionalnych i partnerów społeczno-gospodarczych, gdyż tylko w taki sposób możliwe jest osiągnięcie celów Strategii Rozwoju Województwa.

5. MAŁOPOLSKA NA TLE WOJEWÓDZTW

W rankingu województw Małopolska zajmowała w 2008 roku:

- 4 miejsce pod względem liczby ludności,
- 8 miejsce pod względem współczynnika aktywności zawodowej,
- 7 miejsce pod względem wskaźnika zatrudnienia,
- 4 miejsce pod względem stopy bezrobocia,
- 5 miejsce pod względem przeciętnego wynagrodzenia brutto,
- 5 miejsce pod względem liczby podmiotów gospodarczych działających w regionie.

	Ludność w tys.	Współczynnik aktywności zawodowej	Wskaźnik zatrudnienia	Stopa bezrobocia	Poziom wynagrodzeń	Podmioty gospodarcze w tys.
Dolnośląskie	2878,4	52,9	48,1	10,2	3 151,33	316,7
Kujawsko-pomorskie	2067,6	52,4	47,6	13,4	2 752,29	192,1
Lubelskie	2163,0	55,2	50,4	11,3	2 624,55	154,5
Lubuskie	1009,0	52,4	49,1	12,4	2 607,00	101,8
Łódzkie	2548,9	55,3	51,6	9,2	2 653,55	242,2
Małopolskie	3279,0	53,6	50,3	7,6	2 902,98	301,6
Mazowieckie	5201,8	58,9	55,4	7,3	3 938,47	649,3
Opolskie	1033,9	51,2	47,9	9,9	2 867,54	96,2
Podkarpackie	2097,3	54,7	50,2	13,1	2 534,84	144,2
Podlaskie	1191,9	54,6	51,1	9,8	2 694,35	90,2
Pomorskie	2218,1	52,7	49,8	8,4	3 218,14	240,5
Śląskie	4648,6	51,7	48,3	6,9	3 411,31	428,9
Świętokrzyskie	1275,6	56,6	51,6	13,9	2 698,26	108,3
Warmińsko-mazurskie	1426,2	51,3	47,5	16,8	2 516,58	115,8
Wielkopolskie	3395,8	55,0	51,6	6,4	2 896,34	361,0
Zachodniopomorskie	1692,9	50,5	45,7	13,4	2 865,57	211,7

Źródło: www.stat.gov.pl